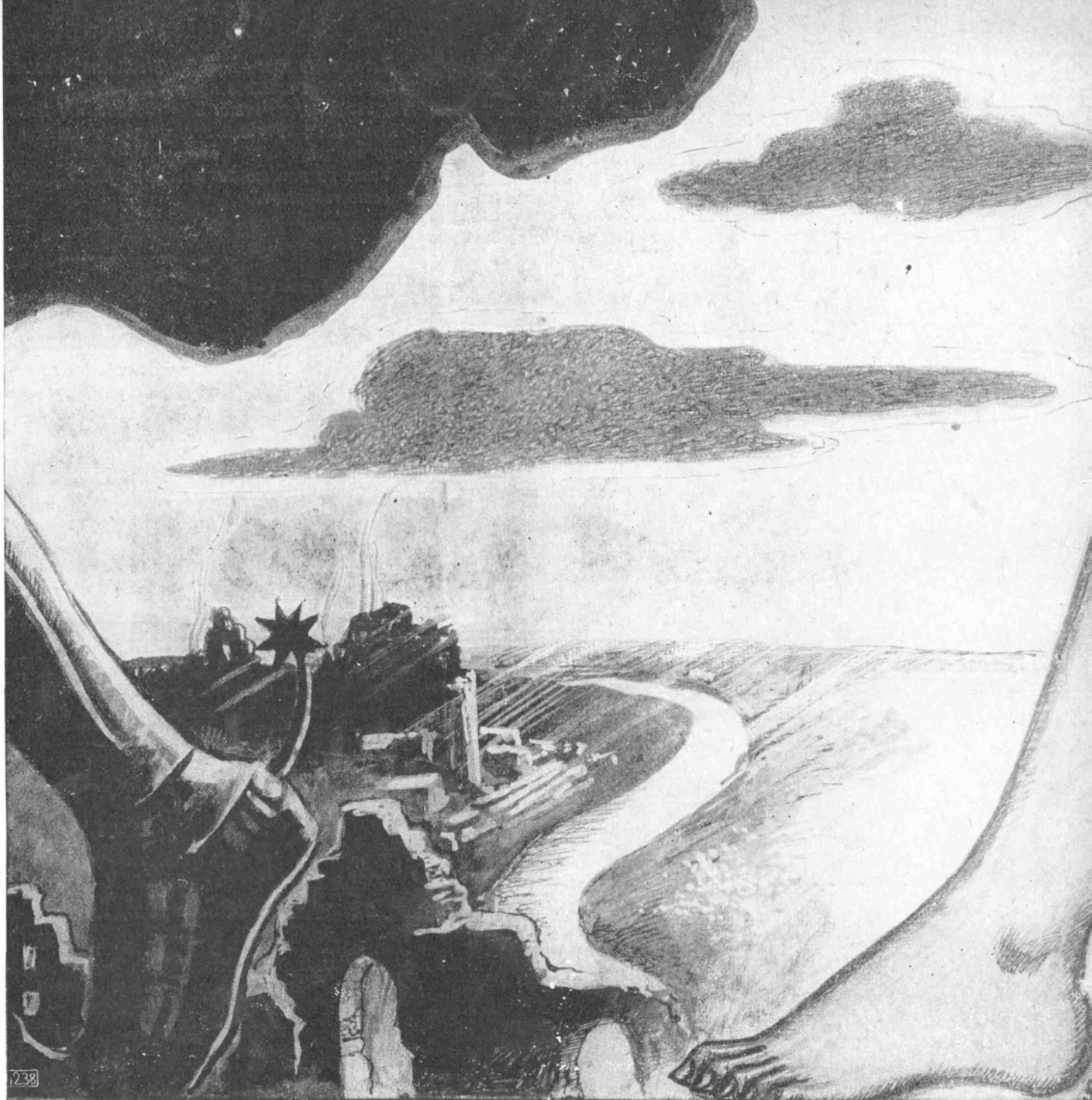

POŠTNINA
PLAČANA
V GOTOVINI

2

Preživelo se umika — novo se poraja

Vzajemna Svoboda

ILUSTRIRANA KULTURNA IN DRUŽINSKA REVIIJA

IZHAJA MESEČNO / FEBRUAR 1938 / LETO II.

Poceni plašče in obleke dobite v

Zrgovskem domu v Mariboru

Klišeje

v cink, baker, elektron, medenino, fotolito izvršuje

Jugografika

Ljubljana, Sv. Petra nasip 23, Telefon 24-95

Splošno konzumno društvo „Posavje“

Zagorje ob Savi r. z. z. o. z.

prodaja svojim članom v prodajalnah Zagorje in Loke vedno sveže in prvovrstno blago po najnižjih dnevnih cenah. Član lahko postane vsak, ki plača Din 250 vpisnine in Din 50 — društvenega deleža. Pristopajte k zadrugi, ki bo postala tudi Vaša last in od katere imate le dobiček.

Splošna gospodarska in konzumna zadruga za Gorenjsko

r. z. z. o. z., Jesenice-Fužine, Cankarjeva 3.

Prodajalne: Sava, Jesenice, Borovlje, Kor. Bela, Dobrava, Sp. Gorje, Mojstrana. — Zadrugne gostilne: na Savi v Del. domu, na Kor. Beli, nasproti postaje. — Zadrugni kino: Radio poleg Del. doma. — Delavska domova: na Savi-Jesenicah, v Sp. Gorjah!

Sodrug, sodružica, ali sta že plačala list?

Konzumno društvo za Mežiško dolino

r. z. z. o. z. v Prevaljah

Poštni predal št. 3.

Poštni čekovni račun 12.048.

Telefon interurban št. 5.

Brzjav: Kodes Prevalje.

Osrednja pisarna in centralno skladišče v Prevaljah

Podružnice:

Prevalje, Leše, Mežica, Črna I, Črna II, Sv. Helena, Guštanj, Muta, pekarna v Prevaljah ter 7 lastnih zadrugnih domov v Mežiški dolini.

Zadruga nudi svojim članom vedno sveže blago po najnižjih cenah. Hranilne vloge sprejema centrala v Prevaljah in njene podružnice ter jih obrestuje po najvišji obrestni meri. Prodaja se le članom. Član društva lahko postane vsak.

Delež znaša samo Din 100.—.

Delavke, delavci, nameščenci, kmetje in obrtniki ter sploh vse ljudstvo, kupujte življenjske potrebščine le v svojih zadrugah!

V slogi je moč, v delu rešitev!

SLOVENSKA NARODNA PODPORNA JEDNOTA

največja slovenska gospodarska in dobrodelna zadruga v SEVERNI AMERIKI. — Najboljša zavarovalnica za življenje, za bolezni, poškodbe itd. — Posluje in v Zedinjenh državah in približno — Ima Kanadi. 50.000 članov v obeh oddelkih in blizu 635 podružnic po raznih krajih Amerike.

PREMOŽENJE NAD 6.000.000 — DOLARJEV

Za nasvete in informacije se je obrniti na:

**Glavni urad S. N. P. J., 2657-59 So.
Lawndale Ave., Chicago, Ill.**

Listnica uredništva

Letos se je spet pomnožilo število naših sotrudnikov. Samo v današnji številki so štirje novi. Radi omejenega obsega revije ne more priti vse takoj na vrsto. Zato prosimo, naj potrpe vsi, ki v tej številki ne bodo še videli svojega prispevka. Kar je kaj dobrega, ne bomo zavrgli.

Vsem pa povemo za vselej, da kakor druge revije, tudi mi ne vračamo rokopisov.

UREDNIŠTVO.

Naš tiskovni sklad

Za tiskovni sklad »Vzajemne Svobode« so na nabiralni poli št. 1. darovali sodrugi iz Ljubljane sledeče zneske: Dr. C. Jelenec 100 din, Jurij Stanko 50 din, Neim. 100 din, Štukelj 50 din, F. Uratnik 60 din, Mar 20, Kričej 10, H. 2, Kocjan 10, Mihevc D. 10, Jurca 10, Berdajs st. 3.50, Telban 4, Jugovec 10, Rauter 4, Satler 10, Bitežnik 10, Bernard 5, Udovč 20, Rakovec Kr. 10, Škorpik 5, Konzumno društvo Vič 50, L. B. 100, Mš. 50, Rudolf Štefka 20, Mravljje 10, Selanova Mici 10, Simonič 10, Koren, Žontar, Handler, J. V. po 2, Tence 3 din, skupaj 764.50 din. Hvala ljubljanskim sodrugom! — Nadalje so darovali: Piki Marija, Ljubljana, din 1; Moretti, Novo mesto, din 20; dr. Levec, Maribor, din 20. Hvala! — Posnemajte!

KONZUMNO DRUŠTVO RUDARJEV

Hrastnik, r. z. z. o. z. — Ustanovljeno 1906

Ima 3 prodajalne, zadrugno gostilno in pekarno. Član postane lahko vsak. Delež Din 100.—. Sodrugi, sodružice podpirajte Vašo zadrugo, Vaš Delavski dom.

Mestna hranilnica

v Mariboru, Orožnova ulica 2

Ustanovljena 1862

sprejema hranilne vloge na hranilne knjižice in tekoči račun in jih obrestuje najkulantneje. Za vse obveznosti jamči mestna občina mariborska z vsem svojim premoženjem in vso davčno močjo.

Nove vloge izplačuje brez vsakih omejitev!

Telefon 20-03

Poštni čekovni račun 11.427

Knjigarna Kleinmayr & Bamberg

Ljubljana, Miklošičeva cesta 16. / Telefon 31-33

najstarejša v Jugoslaviji, priporoča svojo bogato zalogo strokovnih in zabavnih knjig v vseh jezikih, kakor tudi muzikalij za petje, klavir in druge instrumente. Knjige in časopise, v zalogi se ne nahajajoče, dobavlja iz inozemstva v najkrajšem času.

Izhaja mesečno. Letna naročnina din 20.— (za inozemstvo din 40.—), polletno din 10.—, posamezna številka din 2.—, za člane »Vzajemnosti« plačajo društva po din 1.50 mesečno ali din 18.— letno. Poštni čekovni račun št. 12.249. Rokopise pošiljati na: Ciril Štukelj, knjižnica Delavske zbornice, Ljubljana. Uprava: Maribor, Sodna ulica 9/II.

Bratstvo in kultura

(Piše J. P., kmet iz Žirov)

Ako hočemo pravilno presojati človeka posameznika, različne »voditelje« strank, narode in celokupno človeštvo, je treba, da poznamo temeljne naravne zakone ter z njimi nagone in lastnosti vseh živih bitij, ker ti zakoni urejajo vse dejanje in nehanje tudi pri ljudeh in v ljudski družbi.

Življenje na našem planetu je neprestan boj za obstanek, vsako živo bitje rabi za življenje in svoj obstanek druga živa bitja, bodisi živali ali rastline da se ž njimi preživlja in jih vsled tega brezobzirno izkorišča in uničuje. Ta boj ne pozna usmiljenja in rahločutnosti, divje besno se bojuje brez prestanka naprej.

Vsako živo bitje ima v sebi nagon samoohranitve in samoobrambe, kar je nujno potrebno za ohranitev posameznega bitja kakor tudi vrste, rodu; vsako bitje ima tudi lastnost in zmožnost prilagajevanja razmeram, v katerih živi, in se radi te lastnosti polagoma spreminja in spopolnjuje; ako pa te lastnosti primanjkuje, pa slabi in propade. Prehité in spodrinejo ga druge vrste rastlin ali živali.

Veda pozna nešteto vrst, katerih sledove nahajamo danes le v okameninah in drugo, ne pa več med živimi, ker so v boju za obstanek propadle. V istem boju za obstanek se nahaja tudi človek in celokupno človeštvo.

Boj za obstanek vseh živih bitij tako tudi človeka, se v glavnem deli na tri strani, na tri fronte: Hraniti se, brniti se in množiti se. Da se človek prehranjuje, potrebuje zraka in vode in neko množino rastlinske in živalske hrane. Pridobivanje hrane stane človeka posameznika kakor tudi celokupno človeštvo največ truda in dela; ako bi ne bilo treba skrbeti za polnitev krulečega želodca, bi se lahko vdajali lenarjenju ali drugim načinom tratenja časa. Najštevilnejši stanovi, poljedelci in živinorejci, kakor tudi pastirji in lovci na kopnem in morju se pečajo s pridelovanjem in pridobivanjem živeža, nadalje je cela vrsta obrtnikov, ki pripravljajo in predelujejo živila kakor: peki, mlinarji, kuharji, mesarji, itd. Ogromna večina ljudi ima glavno in največjo skrb, kako se bodo preživeli, to je prehranili. Glavni boj se bojuje v tej smeri.

Druga fronta: Braniti se, je še bolj umetna in komplicirana, ker se je treba bojevati na vse strani; v prvi vrsti se moramo boriti s svojimi sobraty, soljudmi, kar je pač najbolj žalostno v našem življenju in nas ravno to spravlja pod moralo živali.

Boriti se moramo nadalje proti vremenu, treba je obleke in stanovanja boriti se proti različnim boleznim, ki nas na viden in neviden način ogrožajo. Boriti se moramo proti velikim in divjim ter strupenim živalim, še težji pa je boj proti malim in nevidnim stvorom, ki se skrivajo v obliki malih nevidnih trosov in bakterij ter nas mnoge od njih ogrožajo na zdravju in življenju, ker nam vcepljajo bolezenske in smrtne kali. Ako se skrivamo v zaprte prostore in se premalo izpostavljamo soncu in čistemu zraku, nas lahko napade jetika in druge nalezljive bolezni. Zunaj, pri težkem delu in drugih vremenskih neprilika, pa prežijo druge nevarnosti. Tudi naše telo se polagoma vsemu prilagodeva. Bolj ko se utrjujemo in giblje-

mo ter delamo na prostem, odpornejši smo. Bolj ko se varujemo, pretirano oblačimo in zapiramo v zaprte prostore, hitreje zbolimo in se prehladimo, ker postanemo slabotni in pomehkuženi. Bolj ko se človek oddaljuje od naravnega življenja, slabše je. Deželani so bolj zdravi in plodoviti kakor meščani.

Tretja fronta v boju za obstanek je: množiti se kar ima namen ohraniti vrsto, rod; posameznik je le minljiva prehodna oblika, življenjska pot človekova je kratka, le v svojih potomcih živi dalje in nadaljuje »večno« življenje. Vsled tega je prav tako naraven nagon v človeku želja po potomstvu, ki vzbuja želje in hrepenenje po drugem spolu, po ljubezni, ki vodi do rodbe in družine, do potomstva, po kojem se nadaljuje naše delo in življenje. Kakor je naravno, da moramo jesti in piti, je naravno da skrbimo za potomstvo.

Spolni nagon in medsebojna družinska ljubezen je prva stopnja k skupnosti, družina je prva stopnja in podlaga družabnosti in urojene družbe. Človekovo prirojeno samoljubje prehaja s tem in se prelija v bratoljubje, egoizem prehaja na širše polje, mož ljubi ženo, žena moža, oba skupaj otroke in potomce. Poedinec, posebno stariši ne delajo več samo za sebe, ampak za celokupno družino, za nasledstvo, ki ga želijo osrečiti. Sreča naravno razvitega normalnega človeka je večja v družini kakor v samstvu. Največjo srečo doseže človek le v ljubezni. Kadar ljubi in je tudi sam ljubljen ter ima zagotovljeno podlago za preživljanje in po možnosti svobodno življenje, doseže tisto notranje zadovoljstvo, mir in ravnovesje kar imenujemo srečo. Podlaga in pogoj družinskega življenja pa je gmotna podlaga, pogoj za preživljanje, da z rednimi dohodki krijemo tekoče potrebe.

Človek je družabno bitje, le družba mu je zmožna nuditi vse pogoje dostojnega in varnega življenja ter razkošja, ki je zahteva današnjega človeštva. Od vsega početka prosto kulturnega človeštva so se ljudje združevali v rodove, narode in države, da so se lažje borili za življenske pogoje in odbijali sovražne napade. Počasi so nastajale države, ki so urejale medsebojni red kateremu se je moral in se še mora posameznik pokoravati. Vsak državljan ima določene pravice in dolžnosti, ki se z zakoni določajo.

Človeška zgodovina je zgodovina bojev in različnih družabnih in državnih oblik, ki so po različnih državah različne danes, kakor so bile v različnih prejšnjih dobah. Poznamo staroveško suženjstvo, srednjeveško tlačanstvo in novodobno izkoriščanje; vsakokratne medsebojne družabne razmere so odvisne od zavednosti ali nezavednosti večine. Pri nas ni več popolnega postavnega suženjstva, obstoji pa še danes po drugih delih sveta.

Naj se že kakorkoli imenuje zgodovinsko ali današnje izkoriščanje človeka po svojem sobratu človeku, vedno je bilo in je tudi še danes krivo samoljubje, ki je utemeljeno v človeški naravi. Tega samoljubja ne more iztrebiti nobena vera, niti druge človekoljubne ustanove in organizacije, ki se borijo za splošno človekoljubje. Odpra-

S španskih bojišč: Francovi artiljeristi — na topovskem ščitu je križ

viti ali vsaj omiliti bi ga mogla le celokupna družba, ki bi se podvrgla zakonom kakršni bi onemogočali izkoriščanje, onemogočili nadvlado posameznikov, da bi ne mogli na račun drugih kopičiti bogastva in prisvajati dobrin v škodo drugih.

Samoljubje je naravno in prirojeno, to je utemeljeno v naši naravi in je nujno potrebno v boju za obstanek, nemogoče ga je odpraviti in bi niti ne bilo dobro, ako bi ga ne bilo. Pač pa ga je mogoče preusmeriti in kultivirati. Ker je človek družabno bitje in mu le družba zamore nuditi udobno in srečno življenje, zaradi tega je egoizem, kakor ga večina razumeva, le znak omejenosti, znak ozkega obzorja in nepreračunljivosti; ako bi prevladovala resnična inteligenca (to je trezen razum), bi se morala iz čisto sebičnih in samoljubnih nagibov gojiti bratstvo in splošno človekoljubje in bi se morala v tem smislu voditi in vladati celokupna družba vseh ljudi držav in narodov. Vsa mladina bi se morala vzgajati v tem smislu. To učimo in zahtevamo socialisti. Iz čisto sebičnih namenov bi morali biti vsi humani in človekoljubni. Ako hočeš uživati ljubezen jo moraš tudi sam dajati in izkazovati.

Ako hočeš imeti srečo v družini, moraš imeti rad svoje ljudi, svojega zakonskega druga, otroke in vse sorodstvo; ako potrpiš, se žrtvuješ, želiš in delaš vsem dobro, bodo tudi drugi s teboj dobri in vsi skupaj boste srečni. Kdor pa je bedasto samoljuben, osoren, požeruh ali pijanec, ki vsepovsod vidi samo sebe, dela s tem nesrečno vso okolico okrog sebe in je nesrečen končno tudi sam ker ga nihče ne ljubi in ne spoštuje. Ako mož in žena drug z drugim potrpi in si medsebojno postrežeta, delata oba za skupnost in se čutita kot povezana enota, skratka, če se ljubita, sta oba srečna, prav tako to vpliva na otroke, ki so vzgojeni v dobrih medsebojnih razmerah vedno boljši družabniki in tovariši, dočim iz družin pijancev in prepirljivcev izhaja navadno manj vreden naraščaj.

Ako si dober s svojimi sosedi in tovariši, s katerimi je treba marsikaj potrpeti in jim povsod iti po možnosti na roko in jim v potrebi pomagati ter ako se izogibaš preprirov, bodo navadno tudi sosede s teboj dobri in ti pomagali. Kdor pa se za vsako malenkost prepira ali celo tožari za stvari, ki bi pri trezni presoji ne bile vredne najmanjše žalitve takega se vsak boji in ga sovraži. Dostikrat taki nesmiselni prepiri, ki jih rodi napačno umevano samoljubje, povzročijo spore in pravde, ki uničujejo srečo celih družin, dobiček pa ima kvečjemu kak advokat. Kakor pri posamezniku, v družini ali pri tovariših in sosedih, prav tako je v občini, društvih in samoupravah ter v državi in družbi sploh.

Ako bi vladalo pametno samoljubje, bi se iz njega razvilo bratstvo in človekoljubje, ki bi razdrlo umetne meje

in vse zapreke med narodi in državami, bratsko bi se delile vse dobrine in delo vseh dežel, narodov in ljudi in vsi bi imeli vsega zadosti, vsi bi bili srečni in zadovoljni, saj dobra mati narava nudi vsega zadosti in sicer še v obilni meri. Le človeški egoizem je tako omejen, da prekaša v tem oziru vsako žival, ker ne privoščji svojemu so-bratu, sočloveku prostora na soncu in pri mizi; jemlje mu svobodo in kruh; vsaka žival štiti in varuje svoj rod, le človek ne, oni človek, ki se v svoji domišljiji ponosno dviga in predstavlja za krono stvarstva in se čuti za »izvoljenca božjega«, človek, ki čedalje bolj obvlada vso prirodo in ki se dviga s svojimi tehničnimi pripravami pod oblake in nad nje ki vrta v osrčje zemlje in izkorišča bogastvo njene notranjosti, kakor tudi vsebino morja. Človek, ki obvlada vidne in nevidne sovražnike, divje zveri in kužne bolezni, ki vpreza paro in elektriko, vodne in zračne sile in ki ume mehanično s stroji že skoro vse obdelati in se posluževati vseh pripomočkov, ki mu lajšajo in slajšajo življenje.

Vse obvlada človeški duh, le čudno, da ne zna in ne more obvladati samega sebe in svoje družbe? Ali ni za človeka nerazumljivo, da naravnost sramotno: Vsega blaga in živil je dosti in bi jih lahko bilo še neprimerno več, ljudje pa kljub temu stradajo in siromašijo! Namesto da bi si narodi in države bratsko podali roke, odpri meje ter prosto izmenjavali pridelke in delo, pa se oborožujejo in pretijo drug drugemu z uničenjem. Ali ni to blaznost? Na eni strani se dviga človeštvo s svojimi tehničnimi napravami nad vsa druga živa bitja, s svojim neumnim samoljubjem pa še ponižuje pod moralno vseh drugih živali.

Ne odprava samoljubja (to je nemogoče, ker je naravni zakon), temveč poglobitev samoljublja ter pravilno razumevanje in udejstvovanje njegovo bi moral biti naš cilj. Človek ni kakor krt ali jazbec, da bi lahko živel vsak za sebe v svoji luknji in bi bil radi tega srečen, tudi ni več prvotni priprosti človek, ki se je potikal po skalnih votlinah in drugih skrivališčih s svojo družino in se priprosto preživljal s sadeži in lovom. Današnja človeška družba je bolj podobna mravljam ali čebelam, ki delajo skupno in vzajemno vsaka za sebe in za vse skupaj. Le v skupnosti je rešitev in pogoj sreče. Zakaj ljubi mož ženo in žena moža? Zato, ker je to naravno, ker se lahko vsak zaveda in bi se moral zavedati, da mu bo ljubljeni drug ljubezen tudi vračal, in da je vsak posamezni srečen le, kadar sta oba skupaj srečna. Prav v medsebojni ljubezni in blagohotnem ravnanju je višek človeške sreče. Vzgoja k bratstvu in ljubezni je vzgoja k sreči in blagostanju.

(Konec prihodnjic).

Socialistično prosvetno delo v severnih državah

V. Jankovec:

Severne države, h katerim prištevamo Švedsko, Norveško, Dansko in Finsko, tvorijo v mnogo ozirih nenavadno ugodno združitev interesov in usode v kulturnem, političnem in gospodarskem smislu, tako da mnogokrat ustvarjajo vtis resnične celote. Kljub temu, da so se narodi, ki prebivajo v teh državah, v zgodovini srečavali pogosto kot sovražniki, ker so narodnostne želje nasprotovale narodnostnim zahtevam drugih narodov, (Finska in Norveška proti interesom Švedske), živijo danes vse te države v soglasju in so si svoje narodnostne probleme rešile na demokratičen način. Gospodarska struktura (industrija, morje in poljedelstvo) je skoro enaka. Pri teh ima večji pomen industrija, pri drugih pa morje ali poljedelstvo, toda v celoti so vse te panoge enako važne za vse severne države. Tudi politično se te države razvijajo skoro popolnoma enako. To so zemlje političnega miru, politično visoko razvite, polne resnične in solidne demokratične tradicije in kulture kot nam to dokazuje njihova jako bogata literatura. Seveda so se tudi v teh državah pojavila gibanja, ki so prevzela ideologijo totalitarne države (na Finskem celo domači pokret fašizma, imenovani Lappo, ki je poskusil l. 1932. izvršiti prevrat v domnevi, da se mu bo posrečilo pridobiti si podporo meščanskih strank, če bo napovedal boj socialni demokraciji). Nikjer pa ti pokreti niso imeli znatnejšega odziva med prebivalstvom. Najznatnejši razvoj je dosegel na Finskem, kjer pa se je moral l. 1936. pri volitvah zadovoljiti s 13 od 200 mandatov, kolikor jih šteje poslanska zbornica. Od te dobe je v stalnem nazadovanju.

V vseh štirih severnih državah so socialisti vodilna politična stranka. Na Švedskem, Danskem in Finskem se naziva socialistična stranka »Socialno demokratska stranka«, na Norveškem pa »Norveška delavska stranka«. Danes je med njimi razlika samo v imenu. Po programu in ideologiji, po mentaliteti in karakterju se med seboj ne razlikujejo. Norveška stranka, edina od strank v severnih državah, se je cela pridružila pod vplivom prvih dogodkov v Rusiji k Moskvi. Toda pretrgala je to prijateljstvo prva med vsemi delavskimi strankami v Evropi ter je odbila soglasno privolitev k znanim 21. pogojem o popolni podreditvi moskovskemu vodstvu. Od tega časa živi izven okvirja tretje ter pravtako tudi druge internacionale, kljub temu pa je v prijateljskih odnosih s socialističnimi strankami ostalih severnih držav. Sedaj je samo vprašanje bližnje bodočnosti, kdaj bo norveška stranka postala članica bruselske internacionale.

Če bi imeli natančneje določiti značaj severnih socialističnih strank, bi jih primerjali z angleško delavsko stranko s pripombo, da so v primeri z angleško Labour Party socialistične stranke severnih držav jako trdno organizirane, imajo izgrajeno zelo trdno organizacijsko mrežo in so ustvarile res močno zavest kolektivne skupnosti. Smisel za realnost in za socialno politiko so osnovni znaki politične taktike. Potrebno je še omeniti, da je socialistični pokret v severnih državah ljudski pokret, ne pa stanovsko-delavski po vzorcu nemške in avstrijske socialne demokracije. Ta značaj ljudskega pokreta se izraža v tem, da je velik del članstva in pristašev socialističnih strank v severnih državah kmetijskega stanu ali pa pripada t. zv. srednjemu stanu. V vseh severnih državah so socialisti daljši ali krajši čas v vladi; na Danskem skupno z radikalno napredno meščansko stranko; na Danskem in Norveškem skupno z agrarno stranko; na

Finskem s kmetско in liberalno-napredno stranko. Na Danskem, Švedskem in Norveškem imajo socialisti dosti preko 40% volilcev na svoji strani in izkazujejo stalni porast n. pr. pri volitvah na Danskem in Švedskem. Njihovi nasprotniki upajo, da se bo Stauningova in Hanssonova vlada »obrabila« v očeh socialističnega pokreta. Seveda je to malo verjetno, kot dokazujejo poslednje volitve. Vzrok je iskati predvsem v tem, da se v agitaciji za stranko uporabljajo več gesla za potrebe vsakdanjega življenja kot pa programatične zahteve o socializaciji itd., ki jih po nastopu vlade dosedaj nobena socialistična stranka ni mogla uresničiti, kar je moralo slabo vplivati na razpoloženje v socialističnem pokretu ter bilo vzrok za odliv članstva v levi ali pa desni ekstrem, kot smo to mogli najlepše opazovati v Nemčiji, pred tem pa še v Italiji. Razen tega je treba pripomniti radi razumevanja položaja v severnih državah, da so strokovne organizacije enotne in da delujejo v najožji zvezi s socialističnimi strankami.

Tudi delavsko prosvetno delo je organizirano v vseh severnih državah precej enako in se organizatorično na enak način razvija. *Prosvetne delavske centrale so resnične centrale delavskega gibanja*, katerega sestavni deli (politični, strokovni, združni itd.) so po pravilih *kolektivni člani*. To razmerje se pa kaže ne samo v organizatoričnem in ideološkem smislu, ampak tudi finančno, ker so vsi sestavni deli zavezani prispevati delavski prosvetni centrali točno določene prispevke v razmerju s številom svojih članov. Političnemu vodstvu najbližja je norveška delavska prosvetna centrala, druge so organizirane podobno kot angleška W. E. A.) prosvetna centrala), ki ni vezana na program stranke in deluje mnogo bolj kot norveška centrala, v smislu splošne izobrazbe. Načini dela in prosvetnega udejstvovanja so v glavnem naslednji: *nedeljske šole*, večerni in poletni *študijski krožki*, posamezna *predavanja*. Na nekaterih mestih se daje večji povdarek *knjižnicam*, drugje *filmu*.

ABF. Arbetarnes Bildningsförbund (Delavski prosvetni savez) je švedska prosvetna centrala. Ustanovljena je bila l. 1912. na pobudo prof. Richarda Sandlera, sedanjega ministra zunanjih del, ki je še danes predsednik ABF. Tedaj so bile združene posamezne izobraževalne delavske skupine ter povezane v celoto.

Članstvo pri centrali je kolektivno in individualno. Članstvo tvorijo naslednje skupine (stanje članstva z dne 31. decembra 1935.):

41 strokovnih zvez	701.000 članov
švedska strokovna centrala . . .	35.400 članov
švedska združna zveza	568.000 članov
socijalno demokratska stranka . .	347.000 članov
socijalno demokratska mladina . .	102.000 članov

V celoti je kolektivno organiziranih v prosvetni centrali 1.700.000 članov.

Individualni člani so organizirani v *posameznih podružnicah*, katerih je na Švedskem 1300, tako da je mreža podružnic nenavadno gosta. Organizacijsko je država razdeljena na 32 distriktov, v katerih vodi organizatorično in propagandno delo 32 instruktorjev. Odbor ABF je danes sestavljen iz 21 članov, od katerih pripadajo 4 člani političnemu gibanju, 3 mladini, 6 strokovnim organizacijam, 4 združni centrali, 3 drugim ustanovam in 3 so člani po svoji funkciji. Predsedstvo je sestavljeno iz 7 članov (od teh eden za politično stranko, eden za politično mla-

Danski ljudski ples

dino, eden za strokovne organizacije, eden za zadrage in trije kot funkcionarji v pokretu.)

Delo švedske centrale se kaže predvsem s šolami, tečaji, študijskimi krožki, knjižnicami in stalno poletno šolo v Brunsviku.

a) Šole se prirejajo na jesen in pozimi kot *internatne šole*, navadno trajajo štirinajst dni in razen tega se vrše meseca junija, julija in avgusta tedenske ali štirinajstdnevne šole na *Visoki ljudski šoli v Brunsviku*, ki je centralna šola. Šole so zasnovane predvsem na principu stipendij. Slušatelje pošiljajo posamezne organizacije, kdaj tudi izobraževalna centrala; izobraževalna centrala stremi za tem, da bi se v teh šolah ustvarjali bodoči voditelji študijskih krožkov. Brunsviška višja ljudska šola ima v letnem polletju povprečno 350—400 slušateljev. Tedenska stipendija iznaša 30 šv. kron, štirinajstdnevna pa 60 šv. kron.

Drugi način šolske izobrazbe so *kratki* sobotni in nedeljski *tečaji* s štirimi ali šestimi predavanji, ki tvorijo po svoji ideji celoto. Predavatelje preskrbi centrala za enotno nagrado brez ozira na oddaljenost kraja, kjer se tečaj vrši. Prireditelj, ki tak tečaj organizira, plača za 4 predavanja (najmanjše število) 50 šv. kron (550 din), za 5 predavanj 55 šv. kron (610 din) in za 6 predavanj 60 šv. kron (660 din); nadaljnja predavanja, v kolikor so potrebna plača centrala sama. V delovnem obdobju 1935.—36. je bilo prirejeno 307 takih šol s 1638 predavanji in 24.457 slušatelji. Vsebina predavanj je bila: državna in komunalna ureditev — 40 šol; zgodovina delavskega in socijalističnega pokreta 38, socijalna politika in življenjski nivo 37, zgodovina literature in leposlovje v splošnem 30, socijalno-politična vprašanja 29, strokovno gibanje 27, godba in petje 21, mednarodni problemi 16 itd.

b) *Študijski krožki*. Število študijskih krožkov raste od leta do leta. Tako je bilo:

Leta	študijskih krožkov	slušateljev
1912—1913	87	785
1922—1923	1.638	21.685
1932—1933	5.309	77.733
1935—1936	5.886	76.365
1936—1937	?	81.000

Žene so se udeležile v l. 1935.—36. v 3281 študijskih krožkih z 23.006 obiski. Povprečno število ur pri teh študijskih krožkih je od 40 do 60, 40 ur je približno minimum, toda so krožki, ki imajo tudi po 100 ur predavanj. Delovne skupine, ki tvorijo posamezne krožke so močne od 10 do 20 oseb. Vsi člani plačajo prispevek, nečlani plačajo višji prispevek.

Po programu moremo krožke razdeliti na 4 vrste: prva vrsta je osnovno znanje (švedščina, knjigovodstvo in sploh praktični predmeti), druga vrsta — zgodovina, literatura in psihologija, tretja vrsta (socijalne vede, narodno gospodarstvo, socijalizem, strokovničarstvo, zgodovina delavskega gibanja), četrta vrsta (tuji jeziki, pri čemer

vodi angleščina, nato pa esperanto). V večjih mestih prevladuje tretja vrsta, v manjših in na deželi pa prva vrsta.

V delovnem razdobju 1935.—36. je bilo osnovano krožkov:

politične znanosti (parlament, vlada, občina itd.)	1566
angleščina	518
knjigovodstvo	393
esperanto	348
diletantsko gledališče	341
godba	324
švedski jezik	395
računstvo	290
strokovne organizacije	235
literatura	179
socijalizem	125

ostalih 1172 krožkov je bilo razdeljeno na ostale panoge.

Značlni za te študijske krožke sta dve stvari: zanimanje za kulturna vprašanja in predvsem literaturo, kar se kaže v znatnem številu kratkodobnih tečajev, posvečenih leposlovju in izvanredno visokem številu tečajev angleščine. Zanimivo je, da je bilo v l. 1935.—36. pri 518 krožkih za angleščino le 102 krožkov za nemščino. Inicijativa za prireditve tečajev prihaja često od krajevnih organizacij. Strokovne organizacije so priredile 1302 tečaja, mladinske 1718, stranka 445 itd. Od strokovnih savezov stoje na prvem mestu poljedelski delavci (168 tečajev), kovinarji (155), samoupravni nameščenci (134) in pod.

c) *Knjižnice*. Izvanredno pozornost posvečuje ABF. knjižnicam. V l. 1935.—36. je imela 1431 knjižnic s 488.702 knjigami in 124.000 čitatelji. Ustanavljanje knjižnic in izpopolnjevanje z novimi knjigami vrši centrala z rednimi navodili, v gotovih slučajih tudi z nakupi. Propagando vrši ABF. na eni strani s časopisom »Folklig Kultur«, ki izhaja mesečno; ni pa samo njeno glasilo, ampak skupno glasilo petih organizacij (sportne, abstinenčne itd.). Nadalje z izdajanjem tekstov predavanj in brošur, končno tudi filmov. Za politično propagando si je stranka ustanovila lastno produkcijo. Šele sedaj se je ustanovila centrala ABF. za ozki film.

d) *Financiranje*. Kolektivno članstvo zagotavlja ABF. prejem 5 oerov letnega prispevka za vsakega organiziranega člana kolektivnih članov. L. 1935. so ti prispevki dosegli 83.940 šv. kron (923.340 din), l. 1936. pa 87.050 šv. kron ali 957.550 din. Močan vir dohodkov so podpore iz javnih sredstev. L. 1935 so znašale te subvencije kot podpore za študijske krožke, knjižnice in nedeljska predavanja v celoti 490.000 šv. kron ali 5.390.000 din. Od tega je država prispevala 250.000 šv. kron, občine 200.000 Kr. in province 40.000 Kr. Radi zanimivosti navajamo tudi številke nekaterih mest: Stockholm je dal l. 1936. za delovanje ABF. 41.000 Kr., Göteborg 10.000 Kr., manjša mesta kot Lund 2000 Kr., Katrineholm 1300 Kr. Nadalje je še mnogo drugih občin, ki so dale v svoje proračune in nato tudi izplačale po 500 do 1000 Kr. letno. S tem je finančna stran švedske prosvetne centrale seveda zasigurana. Križa je znižala te prispevke, toda nikdar ne pod polovico današnjih.

AOF. Arbeidernes Oplysnings-Förbund (*Norveška delavska prosvetna zveza*) je bila ustanovljena l. 1932. radi potrebe političnega gibanja. Bilo je že rečeno, da je ozko zvezana z političnim pokretom, kar je izraženo s tem, da je predsednik AOF. obenem predsednik norveške delavske stranke Oscar Torp in da je razen njega v petčlanskem predsedništvu tudi tajnik delavske stranke v Oslu E. Gerhardsen. Tajnik prosvetne zveze je Hakon Lie. Organizacija zveze je podobna kot na Švedskem. Glavna podlaga zvezi je norveška delavska stranka s 127.000 člani, organizacija delavske mladine s 34.000 člani, strokovne organizacije s 260.000 člani in sportni savez s 65.000 članov, tako da se delavska izobraževalna centrala opira na kolektivno članstvo približno 500.000 oseb.

Norveška delavska stranka je vodilna stranka v državi. Pri volitvah, ki so se vršile l. 1936., je dobila 619.000 glasov od 1.455.000 veljavnih glasovnic, t. j. 42,51% vseh veljavnih glasov, kar ji je v parlamentu s 150 mesti zagotovilo 70 poslanskih mest. Organizatorično je AOF. razdelila Norveško na 16 okrajev. Južni del izkazuje seveda večje število kulturnih edinic, ker je bolj industrijaliziran, vendar je pa sever tudi aktiven, kar se kaže z večernimi šolami, s študijskimi krožki in s tečaji, kakor tudi z gledališkimi predstavami, ki se prirejajo v mestih, kot so Trömsö, Harstad na Logatih, Hammerfest, Vadsö in Kirkenes.

a) *Šole*. L. 1935. je bilo prirejenih 55 večernih tečajev z 3327 učnimi urami in 1607 slušatelji, tako da je na eno šolo pripadalo povprečno 60 ur. Najmanjše število je 40 ur. Po programu je bilo največ tečajev za norščino — 429 učnih ur, nato praktično organizacijsko delo — 395 ur, program stranke in zgodovina stranke — 171 ur, socijalistična teorija — 368 ur, strokovno gibanje — 152 ur, računovodstvo — 133 ur, socijalna politika — 71 ur i. t. d.

Celodnevni šoli sta dve. Ena se vrši v pomladanskih mesecih (l. 1935. od 4. marca do 11. maja) v Oslu, druga v poletju v gozdni šoli na taborenju v Malmoy-u. Dnevna spomladanska šola je imela l. 1935. 251 učnih ur in 25 učencev. Predavalo se je o strokovnih vprašanjih, delavskem gibanju, narodnem gospodarstvu, gospodarskem zemljepisju, socijalni politiki, socijalni psihologiji, socijalistični teoriji, statistiki, gledališču in praktičnih organizatoričnih vprašanjih.

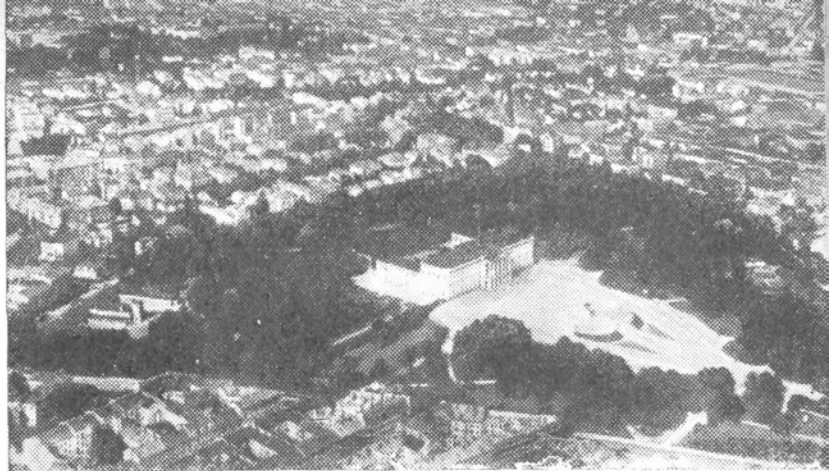
Centralna poletna šola je Arbeidernes Hiskole (Visoka delavska šola) v Malmoy-u, nedaleč od Osla. To je šola z internatom, ne odgovarja pa niti kar se tiče opreme, niti po svoji velikosti današnjim potrebam, zakaj v njej se more namestiti največ 30 slušateljev. Radi tega se ima v najkrajšem času ustanoviti nova gozdna šola za 60 slušateljev. Pouk traja tri mesece.

L. 1937. se je pričel pouk v tej šoli 30. julija in je bil završen 3. septembra. V tem letu je bilo skupno 13 tedenških šol. Med temi so bile: dva specialna tečaja za žene (praktični in politični) gospodarsko-politična šola, 7-tedenska šola za člane strokovnih organizacij, 1 šola za slušatelje radija, 1 šola za diletante in ena za tisk. Zanimal bo program gospodarsko-politične šole: položaj delavstva v proizvodnem procesu in racijalizacija, denarstvo in kredit, konjunktura in teorije o konjunkturi, javne finance, norveška industrija in industrijalizacija, trgovinska politika, razvoj konjunktura in naša gospodarska politika, socijalna politika in njen gospodarski temelj. Kakor na Švedskem se tudi na Norveškem delé štipendije slušateljem različne korporacije. Teden v poletni šoli stane 35 nor. kron (ca. 400 din).

b) *Študijski krožki*. L. 1935. se je vršilo skupno 433 takih krožkov, od teh 109 v Oslu, na severu 8. Priredila jih je bodisi AOF. sama ali pa je prišla inicijativa za to od posameznih krajevnih organizacij, največkrat iz vrst mladine ali strokovnih organizacij. Običajni spored teh krožkov je bil: socijalistična teorija, gospodarski problemi, socijalno-politična vprašanja, gledališče, mednarodna politika, v glavnem seveda aktualne stvari, organizacija dela, zgodovina norveškega delavskega gibanja, pregled književnosti itd.

c) *Kratki tečaji*. Kakor švedska centrala je tudi norveška prirejala sobotne in nedeljske šole, ki obsegajo nekaj predavanj. L. 1935. jih je bilo v celoti 147 s 1454 predavanj in 6239 slušateljev. Prevladovali so kurzi in cikli predavanj: organizacija in propaganda — 32, politične aktualnosti tudi 32, strokovna vprašanja — 18, socijalistična teorija in praksa — 21, gospodarska dnevna vprašanja — 13, itd.

Po nekaterih načinih svojega dela se norveška delavska prosvetna ustanova razlikuje od švedske centrale. Propagira gledališče, za kar ima 150 diletantskih društev in skrbi za to, da *diletantski odri* imajo primeren spored.

Oslo — glavno mesto Norveške

Lastna proizvodnja je sicer majhna, toda prevajajo se nekatere tuje igre, predvsem angleške in ruske, v slučaju potrebe se tudi predelujejo. Tudi organizacija poslušalcev *radia* napreduje. L. 1935. se je ustanovila »Delavska zveza slušateljev radia«, ki ima danes 130 sekcij. AOF. je zastopana s tremi člani v Komitetu za norveški radio in ima tako na sporedu radijske oddaje na Norveškem precejšen upliv. Najbolje je napredovala proizvodnja filmov. Proizvaja jih politična stranka, v glavnem za propagandne namene (filmi so bili dobro propagandistično sredstvo ob priliki zadnjih volitev). Danes stranka razpolaga s 30 filmi; nekateri se tičejo tujih političnih vprašanj ali pa socijalnega skrbstva (predvsem graditve stanovanj v mestih z delavsko upravo), toda tudi mnogih norveških problemov. Razen tega se proizvajajo tudi t. zv. ozki filmi. Stranka je izdala tudi zbirko delavskih pesmi: skupno 130 različnih. Končno je treba omeniti, da je AOF. tudi *potniški biro*. Prireja vsako leto nedeljske, tedenske ali tudi daljše izlete k morju ali v planine, morska potovanja ob obali in razen tega potovanja po tujini (Rusija, Švedska, Anglija itd.). Kot smo bili mi informirani, je potrebno število udeležencev zbranih že dolgo pred tem, ko se izlet vrši. Izdaja publikacij ni velika, nekaj brošur in pismenih tečajev za študijske krožke je vse.

Celotno delo AOF. v l. 1935. kažejo te-le številke:

55 šol	s	1.667 udeleženci
433 študijskih krožkov	s	5.722 udeleženci
147 kratkih tečajev in ciklov		
predavanj	s	6.239 udeleženci
1100 filmskih predavanj	z	200.000 udeleženci

d) *Financiranje*. Obvezni prispevek, ki ga plačujejo včlanjene organizacije, znaša letno 10 oerov za vsakega člana, tako da je prihod od kolektivnega članstva letno okoli 48.000 nor. kron (500.000 din). Razen tega prejema AOF. iz državnega proračuna prispevek za večerne šole. L. 1935. je znašal ta prispevek 25.000 nor. kron (260.000 din).

TSL. Työväen Sivistyliitto je naziv *finske* delavske prosvetne zveze. Ustanovljena je bila l. 1919. po osvoboditvi Finske in po ureditvi političnih razmer. Delavsko prosvetno delo se je pa pojavilo že pred svetovno vojno, zakaj Finska, četudi del caristične Rusije, je vendar uživala, v nasprotju z drugimi, v Rusiji razmeroma mnogo več političnih, kakor tudi kulturnih svoboščin. Iz tega si moremo tudi razložiti, zakaj na Finskem ni bilo analfabetizma, ki je znak političnega zatiranja. Organizacija in cel način dela TSL. je popolnoma sličen švedskemu vzorcu. Organizacijski in finančni temelj tvorijo tudi tukaj delavske organizacije: politična stranka, mladina, strokovne organizacije in zadruge. Organizacij, na katere se TSL. opira, je v celoti 26. Najmočnejše so strokovne organizacije s 180.000 članov, zadruge in nato stranka s 38.000 članov. Akcijska možnost TSL. je seveda večja, kot pa bi mogli misliti na podlagi števila članov politične stranke. Socijalistična stranka je pri volitvah l. 1936. prejela 480.000

glasov, t. j. 40% vseh veljavnih glasov. Razen tega izvršuje TSL. svoj vpliv tudi izven okvira gibanja. Centralni odbor tvorijo zastopniki kolektivnih članov, administracija vodi sedemčlansko predsedništvo, na čelu katerega stoji od časa ustanovitve univerzitetni profesor Väinö Voionmaa, danes minister za trgovino. Centralni tajnik je P. Railo. Dosedaj je delo v glavnem organizirano v centrali, toda vseeno je položen temelj za decentralizacijo in krajevni odbori delujejo v nekaterih večjih industrijskih mestih. Prosvetno in propagandno delo se omejuje v glavnem na študijske krožke, šole ter tečaje za voditelje študijskih krožkov in končno na samostojna predavanja. Za gledališko udejstvovanje skrbi poseben »Savez gledaliških društev«. Teoretično revijo nima niti centrala, niti politični pokret. Za informacijo in študij služi mesečnik Työläisopiskelija (Delavski študent) ter korespondenca, ki jo izdaja korespondenčni inštitut za pismene tečaje. Za enkrat je to seveda vse v začetnem razvoju.

a) **Šole.** Za vodje študijskih krožkov se prireajo letno 2 do 4 štirinajstdnevne šole, večinoma v glavnem mestu Helsinki. Sem pošiljajo posamezne organizacije in savezi slušatelje ter jim v ta namen podeljujejo štipendije. Od l. 1923. se prireajo v različnih krajih 2—3 dnevni študijski tečaji po vzorcu skandinavskih sobotnih in tedenskih kurzov. Najvišja šola, administrativno ločena od TSL, je Delavska akademija (Työväen Akatemija), ki ima v okolici Helsink v gozdu lepo urejeno stavbo, kjer se vrši celodnevni pouk, ki traja 6—7 mesecev vsako leto. V šolskem letu 1936.-37. je imela ta šola 38 slušateljev, od teh 12 žen. Šolski program je razdeljen na štiri dele: v prvem delu so predavanja iz narodnega gospodarstva (104 ure), državno pravo in državoznanstvo (92 ur), socijalna politika (85 ur). V drugem delu so humanistični predmeti in sicer: 30 ur zgodovine, 43 ur literature in 43 ur pedagogike; v tretjem oddelku z 72 urami se obravnava biologija, fizika in zemljepisje. V četrtem oddelku je 352 ur za govornišvo, deklamacije, tisk, knjigovodstvo in podobno.

b) **Študijski krožki.** Število teh krožkov vedno raste:

leto	število krožkov	udeležba
1919—1920	70	700
1928—1929	362	4.619
1935—1936	523	7.090

Predmet teh krožkov je komunalna politika, literatura, narodno gospodarstvo, organizatorična vprašanja, knjigovodstvo, splošna zgodovina, zgodovina socijalizma in zgodovina delavskega gibanja, esperanto, računstvo itd.

c) **Finance.** Po pravilih plačuje vsaka osnovna organizacija za svojega člana po 20 pennijev, t. j. 20 para letno. Dohodek iz tega znaša 80.000 do 90.000 finskih mark letno (t. j. 90.000 do 100.000 din). Razen tega prispeva navadno tudi združna centrala. Za podeljevanje štipendij služita dva fonda, ki se dopolnjujeta z darovi. Od države je prejela TSL. leta 1936. 39.000 mark za predavanja in 126.000 mark za študijske krožke in šole ter 120.000 mark za upravne stroške, skupaj torej 280.000 finskih mark ali 300.000 din. V letu največje gospodarske krize je znašala državna subvencija 202.000 finskih mark. Razen tega prejema krožne podružnice podpore za svoje delovanje iz občinskih proračunov. Centralna šola in Delavska akademija sta prejeli v šolskem letu 1936.-37. državnih prispevkov za 263.000 finskih mark ali 290.000 din.

Švedska delavska prosvetna centrala ima v mnogih večjih mestih svoje lastne predavalnice. Drugje uporablja za predavanja in druge prireditve javne dvorane ali knjižnice, tudi šole in delavske domove. Norveška in finska centrala se morajo omejiti v glavnem na delavske domove ter šole. Med vsemi severnimi centralami se je ustvarilo trajno sodelovanje, ki se kaže na eni strani v prirejanju skupnih konferenc, na drugi strani v vzdrževanju t. zv. »Severnih šol«, ki se vršijo navadno v Brunsviku in jih obiskujejo švedski, norveški, danski in finški slušatelji.

T O I N O N O

O Čehih je napisala »Polonia«: »Čehi so najbolj frankofilski (Francozom prijateljski) narod v Evropi. Nimajo sicer take duhovne in družabne kulture, kakršno imajo Francozi, toda odlikujejo se z enako treznostjo, z enakim racionalizmom (pametnim, bi rekli slovenski), z enako marljivostjo, skrbnostjo in varčnostjo. V nekem oziru pa Francoze celo prekašajo: Čehi skoro nimajo analfabetov.

Izjava Francovega generala. Ko je španska vlada organizirala tudi nekaj ženskih bataljonov, je izjavil Francov general Quiépo de Llano po radiu: »Ko bomo ujeli te ženske, se bomo naučili še drugih poslov. Marokancem diši belo meso...«

Čutiti in misliti. Minister Cuza, ki je bil v tako hitro ponesrečeni Gogovi vladi, ki je predstavljala »krščanske fašiste« med Rumuni, je izjavil nemškemu novinarjem: »Po zdravite mi novo Nemčijo in povejte tam svojim prijateljem, da mislimo nemško, a čutimo rumunsko.« Naši oboževalci fašizma niso tako odkritosrčni.

Kitajski pregovor. Tisti, ki je rekel: »Vse kar se preveč dvigne, tudi hitro pade« — gotovo ni nič vedel o daykih.

Vsakdo mora živeti. Slavni ameriški iznajditelj Edison je nekega dne hudo zbolel. Pristal je na prigovarjanje prijateljev, da pokličejo zdravnika. Po dolgem pregledu je predpisal zdravnik neko zdravilo in odšel. Prijatelji so Edisonu takoj prinesli tisto zdravilo. Tedaj pa je Edison, čeprav težko bolan, vstal iz postelje, odprl okno in vrgel zdravilo na cesto. Presenečene prijatelje je Edison hitro potolažil: »Vsakdo mora živeti. Tudi zdravniki morajo živeti, zato sem dovolil, da me obišče zdravnik, in sem

SIROMAK

*Deca mala je doma,
skorje kruha nima,
zunaj mrzla zima kima.*

*»Deca, čakaj, pride lep gospod,
kralj v deveti je deželi,
on nam dal bo dar bogat,
storil vse po želji.«*

*»Oče, kruha prosimo,
pravljic mi ne rabimo,
oče, kruha prosimo,
glej mi žalost nosimo,
kruha, kruha prosimo!«*

Pavel Škerlj

mu plačal. Tudi lekarnar mora živeti, pa sem mu plačal njegovo medicino. Ker pa moram, dragi prijatelji, tudi jaz živeti, sem vrgel zdravilo skozi okno.«

»Svoboda človeškega rodu.« je izjavil Lloyd George na dan svoje zlate poroke, »zavisi za mnogo generacij od tega, kaj bodo ukrenile tri demokratične velesile: Francija, Anglija in Amerika. Te tri demokracije so dovolj močne, da zavarujejo svobodo in mir. V slučaju napada ene ali več totalitarnih držav na Francijo, ne bo v Angliji niti enega človeka, ki ne bi bil za to, da

se takoj priskoči na pomoč Franciji. A v Franciji živi odločen narod, ki stoji za najboljšo vojsko na svetu. Tisti, ki bi skušali o tem podvomiti, bodo na sebi občutili tragično samoprevaro.«

Iz gimnazije v Somboru je bil izključen dijak VIII. razreda gimnazije, Kamenko Zagorčin, ker je na nedovoljen način obdelal šolsko nalogo »Mir«. Za moto naloge je vzel citat Vojnoviča: »Mati, zakaj se ljudje koljejo, ko tako le rmeni klasje.«

V zadnjih 7 mesecih je bilo na Kitajskem ubitih nad milijon ljudi. Japonska letala so s svojimi bombami in napadi ubila 350.000 žen, otrok in ostalih neborcev. Nad milijon ljudi pa je bilo ranjenih.

V holandski parlament je bila izvoljena poslanka šivilja de Josigova, socialna demokratka, ki je dolgo vodila konfekcijske delavske strokovne organizacije.

Sto let je minilo, odkar so se na ameriški univerzi Oberlin-College vpisale prve štiri študentke.

V Albaniji pripravljajo zakon, s katerim bo prepovedano mmogoženstvo. Obenem bo izdan tudi zakon, ki bo dovoljeval ženi obisk šol; sposobnejšim pa bo omogočen dostop do višje izobrazbe.

Varčevanje v Nemčiji. V svrhu varčevanja, ki naj pripomore k izvedbi načrta Göringove gospodarske štiriletke, so nemški izumitelji patentirali celo vrsto novih izumov, ki naj meščanom in zlasti gospodinjam pomagajo pri tej nalogi. Tako je bil na primer na patentnem uradu prijavljen tudi aparat za rezanje vžigalic na 4 dele.

Vlada neke indske dežele skuša iztreti običaj sežiganja vdov na ta način, da izplača vsakemu moškemu, ki se poroči z vdovo okoli 1000 dinarjev nagrade.

Ob zadnji uri

Igra v enem dejanju.

(2. nadaljevanje.)

VERA (*prinese steklenico z vodo in čašo*): Kaj je? (*Opazi Miro ležečo na tleh in Verino razburjenost.*) Kaj se godi?

TIČAR (*hitro vzame vodo, potegne robec iz žepa in začne Miri močiti čelo*): Mira je omedlela. Pomagaj Olgi. Ženske ste za to bolj pripravne. (*Vera poklekne in vzame vodo in robec od njega. Tičar vstane.*) In za božjo voljo, ne razburjaj se še ti. In vsaj sedaj se ne potopi v apokaliptičen misticizem.

VERA: Zakaj je Mira omedlela: — In kaj je tebi, Olga?

TIČAR: Vse ti razložim. Ampak bodi mirna in močna. Mira in Olga, obe potrebujeta tvoje pomoči. Jaz vas moram zapustiti, ker se ne sme sedaj nič odlašati ne za minuto. Poslušaj in ne trepeči. Vojno sodišče je obsodilo Ivana, in delati moramo, hitro in z vsemi močmi, da izpulimo krvniku žrtev iz krempljev.

VERA: Krv-niku?

TIČAR: Ti ho! Kadar se Mira zave, ne sme slišati takih besed. Brez njih bo dovolj trpela. Ti moraš torej skrbeti za njo, dokler se ne vrnem. A ti, Olgica, misli, da smo na delu in zaupaj.

OLGA: Kaj nameravaš?

TIČAR: Ne morem ti razlagati sedaj. Dovolj ti mora biti, če veš, da imam veliko upanje in da nisem sam.

OLGA: Če moreš kaj storiti, Milan, hiti, hiti! (*Poljubi ga.*)

TIČAR (*odide.*)

MIRA (*drameča se*): Ne vozite tako hitro. (*Se zave.*) Oh! (*Vera jo vzdiguje. Olga ji pomaga, pa jo posadita na naslanjač.*) Kje je Tičar?

OLGA: Odšel je po važnih opravkih in obljubil, da se vrne. Zaupam mu in tudi ti mu moraš zaupati. On nas ne bi tolažil, če ne bi bil prepričan, da upa po pravici.

MIRA: Kako si izvedela?

OLGA: Srečala sem Pletičarja, ko je nesel vest v uredništvo.

MIRA: Kaj naj storimo?

OLGA: Same ne moremo storiti ničesar. Počakati moramo, da se vrne Milan.

MIRA (*vstane*): Na sodišče pojdem, da ga vsaj vidim. Moram ga videti.

VERA: Mira, ostani tukaj in počakaj na Tičarja. On ve, kaj dela. Morda on edini. Me ne poznamo njegovih načrtov. Karkoli bi storile brez njegovega navodila, bi lahko prišlo navzkriž z njegovim delom.

MIRA (*resignirana*): Prav imaš. Roke so nam zvezane in nič drugega ne moremo, kakor čakati. (*Sede.*)

OLGA: In upati, Mira. Poglej — celo Vera upa.

MIRA: Kdo ve, ali ima sam kaj upanja? (*Vstane.*) Strašno je, strašno... Tako mi je, kakor da sem obsojena ž njim. (*Pavza. — Hišni zvonec.*)... Kaj jo to?... (*Vse tri poslušajo in se spogledajo.*)

VERA: Kako smo neumne. Pozvonilo je, torej mora biti človek. Pogledati je treba. (*Odide. Mira in Olga poslušata v očitnem strahu.*)

OLGA (*poslušaj*): Neznani glas. Kdo bi mogel biti?

VERA (*se vrne*): Nenavaden obisk! — Grof Rauhenburg prosi za razgovor z gospo Gornikovo.

MIRA: Grof Rauhenburg? Z menoj. Kaj hoče on od mene?

OLGA: Sprejmi ga.

MIRA: Nikdar nismo imeli opravkov s takimi ljudmi. Niti ne poznam ga ne...

VERA: Jaz bi sprejela samega hudiča, če bi mislila, da ima kaj opraviti z Ivanom.

MIRA: Da, da!

VERA (*odide.*)

OLGA: Pa bodi previdna, Mira. Pazi, da ti ne nastavi kakšne pasti. (*Poljubi Miro in odhaja proti levi. Ko je že blizu vrat, vstopi*

RAUHENBURG (*se pokloni in opazi Olgo*): Gospodična Gornikova!

OLGA (*se začudena ustavi*).

RAUHENBURG (*Miri*): Milostiva, bili ste tako prijazni, da ste me sprejeli. Najin razgovor, ki je po moji sodbi zelo važen, bi utegnil postati zanimiv tudi za gospodično Gornikovo. Ali smem prositi, da ostane tukaj?

MIRA: Slišala si, Olga. Ali hočeš ostati?

OLGA (*se brez besede vrne*).

MIRA: Izvolite sesti, gospod grof. (*Sede. Olga ostane stoječa poleg nje.*)

RAUHENBURG (*se pokloni in sede*): Milostiva, nemara vam je znano, da sem odposlanec cesarske vlade. Prišel sem z najboljšeimi pooblastili, govoril sem že z nekaterimi zastopniki vašega naroda in nameraval sem govoriti z vašim gospodom soprogom.

MIRA (*se premaguje*): Najbrže vam je znano, da ga ni tukaj.

RAUHENBURG: Žal, da je tako. Osebno mi je izredno žal. Jaz, milostiva, zastopam izvrševalno oblast, ki je ločena od sodnijske.

MIRA: Reči hočete, da niste odgovorni za Ivanovo obsodbo.

RAUHENBURG: Tako je, milostiva. A če ne morem govoriti z gospodom Gornikom, ki je stal na zelo važnem mestu, bi rad govoril vsaj z vami. Kolikor mi je znano, je vaš narod nenavadno političen, mislim v tem smislu, da se vsi, moški in ženske, zelo živo zanimajo za tako zvano javno življenje in radi posegajo v njega potek.

MIRA: Ne vem, če je to povsem prav povedano. Doslej nam niso dali mnogo pravic, in brez njih je zanimanje precej neplodno.

RAUHENBURG: Priznavam, da imate penekod prav. Mnogo grehov je bilo v preteklosti, priznavam. In jaz jih obžalujem. Tudi na Dunaju mislijo tako. In mladi cesar ima — kako bi dejal? — zelo moderne ideje. Liberalne in — mm — demokratične ideje. On ljubi vse svoje narode. Njegovo veličanstvo je najnaprednejši vladar na svetu.

MIRA: Moja stvar ni, da sodim o tem.

RAUHENBURG: O, pač, pač. — Kaj sem hotel reči? — O, da. Mogoče, da me niste prav razumeli. Nisem se dovolj jasno izrazil. Vaš narod, kajne, ima neke nacionalne želje, ki se doslej niso izpolnile. Za te reči se pač vsi zanimajo.

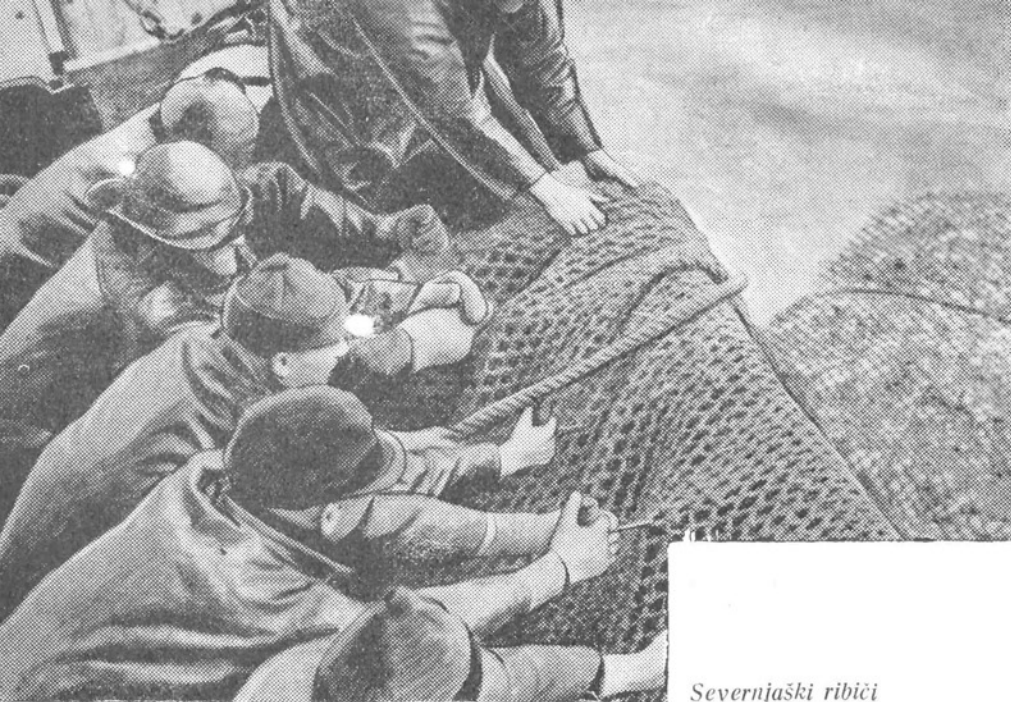
MIRA: Mislim, da mi ni treba tajiti tega, gospod grof.

RAUHENBURG: Tisti, ki so vladali v preteklosti, vas niso razumeli. To je tragično, milostiva. Hudobnosti gotovo ni bilo. Drugačne nazore so imeli. Tragično je bilo, da smo stoletja živeli pod eno streho, pa se nismo razumeli.

MIRA: Bojim se, gospod grof, da prihajamo na polje, kjer moje sposobnosti niso dorasle vašim.

RAUHENBURG: Milostiva, moja vlada ravna odkrito, z najboljšimi nameni, povsem brez zahrbtnih misli. Vse je enostavno, vse lahko razumljivo.

MIRA: Pa kaj morem storiti jaz?

Severnjaški ribiči

RAUHENBURG: Prosim malo potrpljenja. Takoj bo vse jasno.

MIRA: Poslušam, gospod grof.

RAUHENBURG (*svečano*): Njegovo veličanstvo ima namen končati vojno.

MIRA:

OLGA (*sočasno*): Končati vojno?

RAUHENBURG: Kljub temu, da je naše orožje zmagovito na vseh črtah, je cesar celo pripravljen doprinesiti neke žrtve, le da se vrne našim narodom blagoslov miru. Tisti, ki so začeli to strašno vojno, so brez vpliva. Njegovo veličanstvo jih ne mara poslušati. Mir je cesarju vreden več, kakor osvojitve vse Evrope.

MIRA: To je blažen evangelij, ki ga že dolga leta nismo slišali.

RAUHENBURG: Ne le to, milostiva. Njegovo veličanstvo hoče, da postanejo vsi narodi v njegovi državi srečni in zadovoljni. Tisti, ki so vladali prej, se niso mogli sprijazniti z mislijo, da bi država dobila drugo kakor iz davnine podedovano obliko. Cesar pravi, da je za njegovo državo najboljša tista oblika, ki jo narodi sami žele.

MIRA: To — to pravi cesar?

RAUHENBURG: To pravi cesar in na tem stališču stoji njegova vlada.

MIRA: Da, da... Toda — vendar ne vem, kaj bi jaz mogla storiti v tej stvari.

RAUHENBURG: Takoj bomo tam, milostiva. Preden podpišemo mir in plačamo ceno zanj, moramo biti doma na jasnem. Sovražniki ne smejo misliti, da prosimo milosti zaradi svoje slabosti. Nič ne prosimo in nič ni slabosti. Močni smo, milostiva, a svojo moč moramo tudi pokazati. Pripravljeni smo na žrtve, katerih je mir vreden, nepotrebnih žrtev se pa tem bolje obvarujemo, čim močnejši bomo doma. To je razumljivo, kajneda?

MIRA: Mislim, da je.

RAUHENBURG: Moja vlada daje vašemu narodu obširno samostalnost v okvirju države. Vaš jezik bo priznan v vaših uradih. Svoje šolstvo boste imeli. V skupni vladi bo sedel vaš zastopnik. Cesar pa noče, da bi se to zdelo kot darilo. Vaša pravica naj bo. Pokazati hočemo, da vas smatramo za enakopravne. In to naj se izrazi v pogodbi, ki jo podpišejo zastopniki vlade in zastopniki vašega naroda.

MIRA: Razumem... Toda, gospod grof, jaz na žalost nimam vpliva. Jaz ne zastopam naroda, ne zastopam nikogar.

RAUHENBURG: Ne zastopate naroda, toda vpliv imate. (*Vstane.*) Podpis vašega soproga bo veljaven v očeh vsega vašega naroda.

MIRA (*vstane*): Podpis mojega soproga? Gospod grof... Moj mož... Vi veste...

RAUHENBURG: Moja pooblastila so zelo obširna. Če se doseže sporazum, ki sem ga označil, ga zapečati cesar z velikodušnim dejanjem. Milostiva, svojemu soprogu lahko rešite življenje.

MIRA: Jaz... jaz mu lahko rešim življenje?!... V mojih rokah je Ivanovo življenje!

OLGA (*je ves čas molče poslušala in se trudila, da bi skrila silen duševni boj. Sedaj odide tiho do naslanjača na strani, sede in zaplaka.*)

MIRA (*stopi k Olgi in jo objame*): Olga, Olga! Ivanova rešitev... (*solze ji zaduše besede.*)

RAUHENBURG: Kdo bi mogel imeti več vpliva na moža, kot njegova žena?

MIRA: Olga, njegovo življenje! V tem ne more biti nič napačnega. To ne more biti nikakršna past.

RAUHENBURG: Milostiva, govoril sem vam kot kavalir in moja pooblastila so popolnoma jasna.

OLGA (*vstane*): Mira, Mira, jaz mislim, da je pošteno. Kako da ne bi bilo?

RAUHENBURG: Cesarjev podpis pokaže, da je pošteno. (*Se vzravna.*) — Gospodična Gornikova, dovolite mi sedaj še nekoliko besed za vas.

OLGA: Zame?

RAUHENBURG: Njegovo veličanstvo želi, da se nova zveza narodov najočitneje pokaže vpričo vsega sveta. Med simboli, ki naj služijo temu visokemu cilju, so nekatere zveze, ki bi razveselile cesarjevo srce in pokazale, da so padli plotovi med našimi narodi. V tem smislu mi je čast zaprositi za vašo roko.

OLGA (*ustrášena in iznenadena*): Mojo roko?

RAUHENBURG: Vašo roko, gospodična Olga. Res da sem vas videl le lani na onem dobrodelnem plesu in potem v jeseni, ko ste stregli v bolnišnici. Toda za moje srce je to bilo dovolj.

OLGA (*zbegana*): Gospod grof, na vsak način je to velika čast, toda razumeli boste moj položaj, če vam povem, da sem zaročena.

RAUHENBURG: Draga gospodična, v naših časih se zaroke sklepajo in razvezujejo. In vi ste moderna ženska. Ne maram naglašati socialnega položaja, kamor vas dvigne ta zveza. Toda preudarite, kakšno uslugo storite svojemu bratu.

OLGA: Mojemu bratu?!... Vi mislite... reči hočete, da je to pogoj?

RAUHENBURG: Najina peroka bo očiten dokaz, da je bojna sekira med vašim narodom in državo za večne čase pokopana. Označila bo novo dobo v življenju cesarjevih narodov.

OLGA: Gospod grof, toliko je drugih deklet. Kaj vam more biti ležeče na roki neznatnega dekleta, ki ima drugo ljubezen v srcu, nima naslovov in visokega rodu, nima bogastva...

RAUHENBURG: Prav to vas mora prepričati o moji nesebičnosti in o mojem poštenem namenu. Poslužiti hočem svetli ideji. In želja najvišjih krogov je. In rad vas imam. In prepričan sem, kadar me boste dobro poznali, da pridobim tudi vaša čustva.

OLGA: Tako veliko izbero imate, gospod grof.

RAUHENBURG: Gospodična, vas poznajo kot slovensko dekle.

(Kratka pavza.)

MIRA: O, moj Bog! Mi govorimo, govorimo... a Ivan?... Kaj moremo brez njega? Pojdimo!

RAUHENBURG: To ni potrebno, milostiva. Vaš soprog pride sem.

MIRA: Pride!

RAUHENBURG: Pod stražo, seveda, zakaj doslej ima seveda še sodišče oblast nad njim. Potem —

MIRA: Potem...?

RAUHENBURG: Potem bo odvisno vse ali vsaj največ od vas in gospodične Olge. (Pogleda na uro.) Mislim, da bo vaš soprog kmalu tukaj... Med tem bi rad telefoniral.

MIRA: Telefon je tam (pokaže na pisalno mizo).

RAUHENBURG: Zelo ste prijazni, toda razumeli boste, da moram uradno govoriti.

MIRA: Lahko se zanašate, da vas ne bo nihče poslušal. Prepričajte se, da se v kuhinjo ne sliši noben glas.

RAUHENBURG: V tem slučaju — prihranim si res dober kos poti.

MIRA: Najino besedo imate, da ne bo nihče prisluškoval. Kadar boste gotovi, izvolite pozvoniti. Pojdiva, Olga. (Odide z Olgo).

RAUHENBURG počaka, dokler ne utihnejo koraki, potem gre k pisalni mizi, sede in dvigne telefon): Hm?... Dunaj rimsko deset — ha?... Da, Dunaj... (Prižge si cigareto, vzame zopet slušalo in udarja takt z ного). Hm, hm... Ha? Rimsko deset?... Da, Rauhenburg. Kdo je tam?... O poklon, ekscelenca. Hm?... O!... Mudi se?... Ekscelenca, jaz hitim, kar morem... Sapristi!... Ne, ne, tukaj ne morejo vedeti nič... O, gotovo, potrudim se... Pa na Dunaju?... Hvala Bogu!... Upam, uram. Glejte, da pride še danes kakšen telegram o veliki zmagi. Ali modro, da bo verjetno. Kateri osel je zadnjič priznaval tiste strategične retirade?... Dobro!... Tako je prav. Edina razumna taktika... Eh, z Gornikovo glavo v mojem žepu upam... O, to. Da, da... Ena mora biti... No da, ta je vsaj lepa in mlada... In obljubljenih sto tisoč dobim na dan poroke?... O, ekscelenca... Ali, grom nebeški, tudi na Dunaju naj pohite... Hvala. Klanjam se, ekscelenca. (Obesi slušalo). I... i... i... (Vstane. Gre po sobi, se vrne in pozvoní.)

(Kratka pavza.)

MIRA (se vrne z Olgo).

RAUHENBURG: Odpustite, milostiva, da si jemljem toliko svobode v vaši hiši. Zelo hvaležen sem vam. Dobil sem, hvala bogu, dobre vesti.

MIRA: Dobre vesti?

RAUHENBURG: Izvrstne, milostiva. Naši generali niso tako brez glave, kakor govorijo večni kritiki.

MIRA: O!

RAUHENBURG: Tudi jaz sem včasih skeptičen. Nisem vojak. (Maje z glavo.) Bilo bi res bolje, da bi vojaške naloge in vojaške skrbi prepustili vojakom, ki jih razume-

jo... Ko so prihajala poročila o strategičnem umikanju, me je res nekaj začelo dušiti. (Gre k oknu. Mira in Olga se spogledata. Mira položi roko na prsi, kakor da bi hotela zadušiti težek vzdih.) Beseda »umikanje«, pa naj ima kakršnekoli atribute, je vedno neprijetna našim nevojaškim ušesom. Nimam li prav, milostiva?

MIRA: Ženska duša je tako različna od moške, gospod grof.

RAUHENBURG: Da, to je resnično. Ženska mora biti še bolj nevojaška... Presenečen sem, kako živahno je vaše mesto. Koliko ljudi je na ulici!... Da, naši poveljniki so morali vedeti, kaj delajo. Naše čete zopet zmagovito napredujejo.

MIRA: To so vaše najnovejše vesti?

RAUHENBURG: Najnovejše, milostiva. Toda — kljub temu... O, da, žensko srce je drugačno. Ne bojte se, milostiva. Cesar je kljub temu pripravljen skleniti mir.

MIRA: Hvala bogu. (Hišni zvonec.) Olga!

OLGA: Ivan!

MIRA: Pogledj, Olga. Pohiti!

OLGA (pohiti v predsobje).

RAUHENBURG (pride bliže): Milostiva, mislite na moje besede.

OLGA (v predsobju): Ivan, Ivan!

RAUHENBURG: Dovolite. Ni treba, da bi vojaki prihajali sem. (Gre v predsobje.)

(Pavza, — Ivan, Rauhenburg, Olga vstopijo.)

(Dalje prihodnjič.)

Sinoči me dekle je vprašalo...

Delavstvu tovarne za dušik
v Rušah!

Sinoči me dekle je vprašalo,
zakaj so ugasnile moje oči.
»Bel sij je razlit po dolini:
luč mojih oči plameni iz peči.«

Sinoči me žena je vprašala,
zakaj tako tih sem vse zadnje noči.
»Dušik mi na pljuča je legel,
v utrujeni glavi beseda molči.«

Sinoči me dete je vprašalo,
zakaj tako trde so težke dlani.
»Ker rade bi nov svet zgradile,
da tebi bi sonce sijalo vse dni.«

Ivan Potrč

Med zmedenostjo in znanostjo

(H knjigi: Milan Vidmar, *Med Evropo in Ameriko.*)

»Zgodovina je od začetka pa do kraja drama svobode, protest vsega človeškega rodu proti vsakemu, ki jo je hotel okovati. Zgodovina je osvobojevanje duha, gospodstvo duše. In tistega dne, ko bi izginila svoboda s sveta, bi morala zgodovina obstati.«

Francoski filozof Victor Cousin.

Vseučiliškemu profesorju dr. Milanu Vidmarju je dalo njegovo zadnje potovanje v Ameriko pobudo, da je napisal in v »Naši založbi« izdal 376 strani obsegajočo knjigo, v kateri razpravlja o perečih problemih današnjega sveta, na katerega gleda prav s posebnega zrelišča, kakor sam pravi v uvodu:

»Moje lansko, drugo potovanje v Ameriko je sprožilo v meni misli, ki so mi že dolgo vznemirjale glavo. Najbrže bi jih ne bil zapisal, če ne bi bil lani videl novo Ameriko. Ko pa sem začel pisati, sem se sam čudil, kako jasne postajajo doživljene slike, ko jim dajem okvire svoje nove teorije.

Domišljujem si, da bo tudi čitatelje te knjige iznenadila čudovita svetloba, ki žari iz najnovejše izike na vsakdanji človeški svet...

Zdi se mi, da sem našel zagonetno ozadje težav, muk in trpljenja, ki tlačijo človeka, ... da sem odprl vrata v svetlejšo bodočnost...

...Teorij ljudje nimajo radi. Pa saj je moja nova teorija človeškega gospodarstva zelo živa teorija in razen tega sem ji vzel vso znanstveno strogost in jo vлил v poljudno obliko.» (Podčrtavanje v Vidmarjevem tekstu je naše delo, op. ur.).

Vidmar torej obljublja v svojem uvodu mnogo, kar preveč. Človek in mislec, kakor je bil Masaryk, je nekoč zapisal:

»Mi ne smemo iskati skrivnostnih, nad vse globokih in novih formul, ne smemo pričakovati zadnje besede za vse uganke življenja. Te uganke so stare in odgovori na nje so tudi stari.«

Teh Masarykovih besed sem se spomnil, ko sem v Vidmarjevi knjigi zaman iskal samozavestno napovedano »čudovito svetlebo« odkritja »zagonetnega ozadja«, »vrata v svetlejšo bodočnost« in »novo živo teorijo«.

Vidmar zna pripovedovati, vpletati primere iz fizike in svojih mladih let, ima to sposobnost, da se zna razumljivo izražati. Originalen je njegov slog, originalen je način pripovedovanja, toda kaka nova teorija njegovo delo ni, kvečjemu koncept nove hipoteze.

Da bi čim poljudneje razložil misli, ki so se mu porodile na potovanju v Ameriko, rad obširneje razpreda posamezne misli, pri tem se pa večkrat ponavlja in zaide tudi v nasprotja s svojimi prejšnjimi trditvami.

Samo ena dosledna in osnovna poteza je v njegovem delu: protidemokratska miselnost, sovražstvo do socialne demokracije, klic po diktatorju, oboževanje fašizma, nasilja, fuderstva, avtarkije. Za Vidmarja spadajo ideje velike francoske revolucije na smetišče. Bodočnost je po njegovem mnenju tista sedanjost, ki jo že nekaj časa lahko opazujemo v deželah s takozvanimi avtoritarnimi režimi. En diktator nam je potreben, da bo ta en diktator po načrtu uravnaval življenje vsega človeštva; s tem se bo izločilo iz človeškega družabnega življenja tisto nesrečno »naključje«, slučaj. To je, na kratko povedano, Vidmarjeva »fizikalna« teorija o narodnem gospodarstvu.

Po Marxu je povzel misel, da je kapitalistično gospodarstvo anarhično, na svoj način razlaga Marxova dognanja o vseh slabostih kapitalističnega gospodarstva, samo potem, potem pa zavede bralca v džunglo kaj zmedenih opazovanj in zdravilnih receptov. Kapitalizem nam

naslika v črnih barvah, a zgodi se samo zato, da lahko potem udriha po demokraciji.

Dr. techn. Milan Vidmar demokracijo enostavno istoveti s kapitalizmom. Demokracija je bistvena lastnost kapitalizma:

»Ameriški kapitalizem je bil zelo blizek čistemu ... kapitalizmu. Zato je dvignil dolar na oltar ... Zato si je pa tudi vzel za spremljevalko najsvobodnejšo demokracijo sveta.«

Kakor da bi bilo sploh res, da je ameriška demokracija najsvobodnejša! Sicer pa takih za potrebo privlečenih trditev kar mrgoli v knjigi. Zdaj pa naprej:

»Evropski kapitalizem je precej oddaljen od čistega kapitalizma. Zato je tudi evropski demokratizem šibkejši.«

Vidite, tako-le je njegovo samovoljno dokazovanje! Ko vendar vemo, da je prav v večini evropskih kulturnih držav najmočnejša demokracija n. pr. v skandinavskih deželah, ki pa ravno niso najbolj kapitalistične.

Poleg tega, da je demokracija s kapitalizmom zvezana kakor telo in duh, ima nesrečna demokracija še eno bistveno slabost:

»Korupcija spremlja politično svobodo. Ameriška svoboda je velika, zato je tudi ameriška korupcija neznosna. Nemčija ima malo politične svobode, zato je podkupljiv uradnik bela vrana v nemškem cesarstvu.«

Politično pismeni ljudje pa vemo, da pridejo korupcijski škandali v demokratičnih državah samo zato na dan, ker je politična svoboda, pod diktaturo pa se o korupciji niti pisati ne sme, kaj šele, da bi jo preganjali in kaznovali.

Potem ko oriše bralcu to grdobijo in neumnost, ki jo predstavlja demokracija in politična svoboda, ju tudi slovesno pokoplje:

»Zapadne demokracije so večkrat izjavile, da se bore za politično svobodo, za demokratizem. Njihovi državniki niso niti slutili, da je kapitalizem smrtno bolan, da je s kapitalizmom demokratizem nerazdružljivo zvezan in da vojna odpira vrata novi dobi, dobi, ki ne bo demokratska, ker ne bo kapitalistična.«

(V resnici se bo ravno takrat razvila prava demokracija, ko bo premagan kapitalizem.) Sicer pa spremljajmo še njegov pogreb demokracije:

»Premagana Nemčija je sprejela demokratizem ... Nova doba pa je neprestano trkala na njena vrata in zahtevala odločitev ... Prišel je diktator, ker je moral priti.

Premagana Avstrija ... je sprejela demokratizem ... Tudi Avstriji je demokratizem prinesel korupcijo, razredne boje ... Zatekla se je v diktaturo.

Demokratizem je poglaval zmagovito Italijo na rob propada ... Tudi Italija se je morala odločiti ... Oblekla je črno srajco.

...Diktatura ... po vsem civiliziranem svetu izpodkopava hirajoči demokratizem. Diktatura vdira v Ameriko, diktatura straši v Franciji ... In Angliji? ... Še se zdijo nemogoče, da bi Anglija posegla po diktaturi. Toda božji mlini meljejo počasi ... še kljubuje Anglija ... Kako dolgo še?»

Kogar niti »božji mlini« ne prepričajo o propadu demokracije, ga mora ganiti Vidmarjeva teorija o socialni demokraciji. G. profesor je mnenja, da je najzgovornejši dokaz, da je demokracija zapisana smrti, v tem, da propada socialna demokracija, katere tragično usodo vidi Vidmar v tem, da je

Brezdomci

... »socialna demokracija vlagala vse svoje življenjske sile v neizprosni boj s kapitalizmom... Boreč se, je žagala vejo, na kateri je sedela. Boreč se, je uničevala sama sebe.«

Oh, ubogi socialdemokrati, pogledajte, kako bedasto ste ravnali, da ste se borili proti kapitalizmu! G. profesor tudi v nadaljnjih izvajanjih ne privošči socialdemokratom nič dobrega; morda mu je to sovraštvo ostalo v krvi iz leta 1923., ko je bil g. dr. Milan Vidmar v Ljubljani nosilec »Jutrovske« liste proti zvezi delovnega ljudstva. Dr. Vidmar odločno pove, da je socialna demokracija končala vsepovsod; kje pa vidi ta vsepovsod, tega seveda ne pove, ker ne more. Ali naj vidi konec v tem, da socialdemokratske stranke vladajo že dolgo vrsto let v najkulturnejših državah Evrope, na Danskem, Norveškem, Švedskem, ki se vedno bolj približujejo socialističnemu družabnemu sistemu, da so odločujoča stranka v Franciji, Švici, Belgiji, Čehoslovaški itd? Vidmar gre preko teh dejstev, ker jih mora zamolčati, da lahko bralcem servira tak-le dokaz:

»Nevzdržno se ruši socialna demokracija... Demokracizem umira, ker umira kapitalizem. Diktature so ga zamenjale. Diktature so dale delovnim slojem, česar jim socialna demokracija ni mogla dati: oblast, načrtno gospodarstvo, delo.«

Vidite, kaj vse pripisuje g. profesor diktaturam v svojem vročem diktatorskem navdušenju. Če bi jim priznal načrtno gospodarstvo in delo, bi se še nekako slišalo, ali da dajejo diktature tudi »oblast delovnim slojem«, to je pa naravnost absurdno, ker bodisi rjave ali črne diktature ne more biti drugače, kakor da se ljudstvu vzame svoboda in pravica odločanja, za kar se na drugi strani v isti knjigi zavzema Vidmar sam.

Vidmar je sploh tako navdušen za diktaturo samo po sebi, da mu je vseeno, kakšna je diktatura in kdo je diktator, samo da je diktatura. Tako postavlja kar v eno vrsto Mussolinija, Hitlerja in Stalina in jim hoče prideliti še Roosevelta, o katerem bi g. profesor moral vedeti, da se bojuje z ameriškimi milijarderji na podlagi demokracije. G. profesor trdi:

... »Stalin, Hitler in Mussolini razumejo tekst novega dejanja vsak po svoje. Zato se prepirajo... Toda v resnici hodijo vsi po isti široki cesti v isto smer...« (G. profesor trdi to bržkone radi tega, ker bi rad ostal prijatelj z vsemi?) ... »Kar jih danes še razdvaja, se bo počasi ublažilo... kar jih goni v navidežno sovražne

tabore, je v resnici le odsev težav, ki so nekje nakopičene, ki jih pa drugod ni.«

Sicer pa predvideva dr. techn. Milan Vidmar enega samega svetovnega diktatorja, ki bo prišel osrečit ves zemeljski planet:

»Človeštvo bo uredila glava, ki se bo dvignila nad vesoljni človeški svet, ki bo videla vse drobce-poedince, razumela vse neštete odnose med njimi in ki bo z viška vrgla v neizmerno mravljišče mrežo pametne ureditve, ki bo dvignila silno bakljo visoko nad zemeljski svet, podirajoč temo, njene votle strahove in znova razsajajoči preplah.«

Ali ne bi bilo imenitno, če bi ravno na ljubljanski univerzi zrasla tista glava, ki bo videla »vse drobce-poedince, in razumela vse neštete odnose med njimi,« vse milijone in stotine milijonov »drobcev« v Avstraliji, v saharški puščavi, v Sibiriji in na Kranjskem, v Singapuru in Karpatih, v New-Yorku in v Bizoviku! Sicer pa bodi hvaljen Veliki Odrešenik, odkoderkoli že prideš — glavno je, da res kmalu prideš recimo vsaj k dvatisočletnici Kristusovega rojstva! To bi bil pomemben jubilej, ker ob prvi tisočletnici so vsi ljudje pričakovali, da bo hudič vzel ves svet, ob drugi tisočletnici bi pa ves širni svet že vodila ena sama Glava, ki bi rešila vse ljudi in vse narode vseh življenjskih skrbi. Lahko pa pride taka Glava tudi že prej. Saj po Vidmarjevem mnenju na strani 244. in 245. gre vse zelo hitro od rok, čeprav mu že na strani 247. »božji nilini počasi meljejo«, a na strani 351. pa resignirano vzdihuje:

»Zakaj obupavam nad človeštvom...? Zakaj nocoj ne verjamem, da bo človeško gospodarstvo ukrotilo naključje in zatrla neznosno trpljenje nešteti ubogih zemljanov? Zakaj ne vidim nikjer zarje odrešenja, zmage razuma, ozdravljenja?«

Iz tega obupnega stanja vidi na strani 359. spet samo en izhod v tisti veliki Glavi:

»Človeštvu bi bila dovolj ena sama razumna glava, če bi ji slepo verjelo in ji slepo sledilo.«

Vidmar si sploh predstavlja, da bi se morala človeška družba organizirati po vzoru slepih termitov. Njegova država bi bila termitska, vojaška država brez strank pod eno samo komando. En komandir bi vsem predpisoval življenje:

»Vojak je vojak. V bodoči človeški družbi ne bo novincev — otrok, ki so jim šole zaprte. Vsak novinec se mora učiti, vežbati. Ta s puško v roki, oni ob žopu, tretji v tanku, četrti v aeroplanu, peti na bojni lažji... Vojak,

ki noče streljati, stopi že danes pred puške. Vojak, ki ne uboga, stopi že danes pred vojaško sodišče. Zakaj naj bi bila velika človeška vojska prizanesljivejša? ... Kdor se noče boriti z naključjem, naj ne živi.»

Taka-le stvar je zelo nevarna: da te ustrelé zato, ker nisi ubogal človeka, ki ti pripoveduje, da delaš za neki načrt, dočim si v resnici samo hlapec monopolnega kapitalizma. Zakaj pravim to? Ker g. Vidmar vidi že v današnji Nemčiji take-le dobrote:

»Hitler je ukrotil industrijske mogotce« (ali morda s tem, da je prepevando delavcem vsako mezno gibanje?, naše vprašanje) ... »Nemci se radi pokoravajo poveljem. Njihov predvojni militarizem jim je izvežbal glave tudi za militarizem višje vrste.« (To je menda fašizem, kajne?) ... »Nemčija ima že državno načrtno gospodarstvo. Hitlerjeva Nemčija že skrbi za slehernega otroka ... Nemec dela samo še za državo« (čigavo, se vprašamo) ... »Nemčija nima več političnih strank. Njena edina stranka je državna, je država ... Nemčija koraka v novo dobo z zavestjo, da pokopava kapitalizem« (v resnici ga dviga na privilegiran, monopolni položaj, naša op.) »in demokratizem.« (To je pa res.) — Kapitalizem je po Vidmarjevem mnenju sploh že zagrebljen, samo

»ostanki kapitalizma še tle pod razvalinami, ki so ponekod še polne žerjavice, in mestoma se še dvigajo plamenčki preteklega doba iz njih.«

To bodo menda Siemens-Schuckert Werke? Vidite, to je imenitno, reči ljudem, da kapitalizma ni več, potem jih pa po vojaško vpreči v suženjsko raboto kapitalizma!

In pa tisti-le ponos, da v Nemčiji ni več strank! To je pristni šestojanuarski ponos, ki ga razodeva g. profesor še v drugi zvezi:

»Brž ko države razumno uredijo svoja gospodarstva, ... bo notranjih bojov konec in stranke bodo postale popolnoma nepotrebne in celo škodljive. V vojskah tudi ni strank. Saj bi samo slabile udarno moč.«

Iz tega se spet vidi, kako doktor tehnike slabo pozna zgodovino ali pa zamolčuje dejstva, da lahko dokaže tisto, kar si želi. Naziranje vseh ljudi, ki si žele, da bi se slepo podredili enemu »voditelju«, je, da politična svoboda škoduje narodu in državi. Dejstva pa dokazujejo prav nasprotno. Res je, da so v svetovni vojni bile poražene države, kjer je vladal absolutizem, in da so zmagali Francozi, Angleži in Američani, ki so tudi ves čas vojne ohranili politično svobodo. Res je, da je zmagala Francija, ki je tudi med vojno ohranila vse politične stranke in imela tudi v vojni za vojnega ministra — civilista Clemenceau-ja, čigar prvi politični nastop je zvezan z imenom Zola, s katerim sta se skupno borila v velikem Dreyfusovem procesu. G. dr. Vidmarju in vsem njegovim somišljenikom svetujem, naj se malo globlje zamislijo v besede, ki jih je nedavno izrekel sam katoliški kardinal Verdier:

»Mi živimo v režimu svobode. Večkrat nam kdo očita, da s svojimi notranjimi boji zapravljamo dobršen del svoje življenjske moči. Toda, ali ni potrebno, da je nekje

na svetu narod, pri katerem pridejo do izraza prave vse sile in moči in se lahko svobodno razvijajo? In tega semena poganjajo sadovi, za katere nam bo človeštvo nekoč zelo hvaležno.«

Smelo trdimo, da bodo prav ti svobodoljubni narod zmagali, če se bodo spet pomerile sile uniformiranega diktatorstva in demokracije.

Mnogo cvetk bi lahko še nabral iz Vidmarjevega kapitalističnega antikapitalizma in termitskega urejevanja družbe, toda prostor ne dopušča.

Ene stvari pa ne smem izpustiti. Vidmarjevo ime se imenuje včasih tudi v zvezi s slovenstvom in zato bom marsikoga presenetilo profesorjevo stališče o politični ureditvi sveta:

»Med velikimi nasičenimi in manjšimi, nastajajočimi imperiji leže kot drobci male države, ki nikoli ne bodo gospodarsko samostojne ... Ti drobci bodo ... v oči ... Saj bi bili v večjem okviru zelo koristni!

Male evropske države so zaradi tega veliko napotje za red v človeškem svetu. Človeštvo še ni zrelo, da bi razumno rešilo svoje velike odprte probleme. Saj bi se moralo hitro odločiti, da bo imelo toliko in toliko imperijev ... Človeštvo bo najbrže uredilo z orožjem v roki, kar bi lahko razumneje in bolje doseglo pri zeleni mizi ... Prva, velika ureditev človeštva prihaja. Vsi vidimo velike črte bodoče slike. Vsi vemo, da bo Zemlja razdeljena na sedem do deset imperijev ... Kasneje, v svoji zreli dobi bo človeštvo morda lahko še zmanjšalo število imperijev ...«

Vidite, tako-le »znanstveno« sliko bodočnosti nam nariše g. profesor na podlagi svoje »nove fizikalne vere«. Torej zdaj gremo v dobo imperijev, katerih število se bo spreminjalo nekako po vzorcu naših oblastí in banovin. Srečno!

Elektro-tehnika je velika stvar. Toda vsega pa le ne rešuje. Kakor vidimo, so potrebni tudi politiki, sociologi, gospodarji, prosvetitelji i. t. d.

Vidmar pravi v uvodu, da ta njegova zadnja knjiga spolnjuje zaokroženo sliko sveta, ki ga je naslikal v »Oslovskega mostu« in v prvem delu »Moj pogled na svet«, o katerem sam pravi, da so v njem »zakopane korenine novega sveta«. Pri knjigi »Med Evropo in Ameriko« pa pravi, da mu je mnogo pomagal književnik J. Grahor:

»Njegovo (namreč Grahorjevo) delo je bilo dosti obsežnejše, kot bi bilo v navadnem ozkem okviru prebiranja korektur. G. Grahor je sledil vsebini, teoriji, trditvam in zaključkom. Vestno je odstranjeval vse robove, vse temne točke in vztrajno gladil. Hvaležen sem mu za pomoč, ki je nima vsak avtor. Saj sem pisal v vročici, strastno urejajoč nove misli, ves vznemirjen in presenečen. Sanišem mogel paziti na robove in gube, ko se mi je odpiral nov človeški svet.«

Kljub tej korektorski pomoči je na tem »novem človeškem svetu« ostalo mnogo gub in nas ni prav nič razsvetlila »čudovita svetloba«, ki jo je avtor obljubil v uvodu. —elj.

Zaposlitev žen v Nemčiji. Po poročilu nemškega državnega urada za posredovanje dela se je dvignilo število zaposlenih žen v Nemčiji od 1. februarja 1937, dalje za približno 700.000 žen. Novembra meseca lanskega leta je bila ukinjena prepoved zaposlitve tudi za one žene, ki so dobile od države posojilo v svrhu ženitve. Nemci trdijo, da bodo njihove žene v kratkem opravljale mnoga dela, ki jih danes vršijo moški. Akoravno nemškim podatkom ne smemo zaupati in so se izkazali netočni ravno pri navajanju števil o brezposelnosti, nam že dejstvo, da so umaknili prepoved zaposlitve poročenih žen in, da propagirajo večjo zaposlitev žen tudi v poklicih, ki so

doslej bili le privilegiji moških, govori, da se je izvršil v Nemčiji v ocenjevanju vloge žen in ženskega dela nek preobrat. Hitlerjevci, ki so proglašali marksističen nauk, da je ženska enakopravna z moškim pri delu kot pri plačilu za enako delo, kot ponižanje in degradacija žene, ki je rojena in posvečena le produkciji otrok in kuhalnici, se sedaj pod silo razmer poslužujejo ravno istega nauka, ko vabijo žene k zaposlitvi. — Značilno pri tem je dejstvo, da se je potreba po zaposlitvi žen pokazala ravno pri izvajanju nemške štiriletk, ki naj Nemce pripravi za bodočo vojno. — Na eni strani se zdi, da hočejo Nemci že sedaj naučiti žene na opravljanje ti-

stih služb, ki bi jih morale v slučaju vojne vsled pomanjkanja moških moči zasteti. Obenem je pa res, da je vedno večji procent moških zaposlenih v vojni industriji in da rabijo potem žene za take službe, kjer ni nujno, da bi to delo opravljal moški. — Tako vidimo, da je vojna in priprave za njo tista sila, kateri se uklanjajo take doktrine nac. soc. stranke, ki so jih prej proglašali za najvažnejše. Žene pa smo vesele ko vidimo, da se naše pravične zahteve uveljavljajo nujno celo tam, kjer jim najbolj nasprotujejo.

Širite „Svobodo“!

KNJIGE IN KNJIŽNICE

Delavske knjižnice v Sloveniji

Največja je knjižnica Delavske zbornice v Ljubljani.

Promet v tej knjižnici je bil leta 1937. v posameznih mesecih naslednji; izposodilo se je:

Mesec	Knjig skupaj	Znan.	Slov.	Srboh v.	N mških	Drugih
Januar	6.736	503	3.446	170	3.073	47
Februar	6.104	434	3.147	171	2.725	61
Marec	5.971	517	2.828	160	2.925	58
April	5.275	372	2.562	143	2.510	60
Maj	4.280	287	1.868	114	2.254	44
Junij	4.570	301	2.329	109	2.082	50
Julij	4.601	371	2.056	128	2.374	43
Avgust	5.223	610	2.530	171	2.442	80
September	5.007	631	2.408	148	2.391	60
Oktober	5.413	645	2.608	126	2.619	60
November	5.941	686	3.035	125	2.721	60
December	5.983	735	3.039	123	2.756	65
Skupaj	65.104	6.092	31.856	1.688	30.872	688
Leto 1936	62.503	5.504	28.680	1.801	31.407	615
Razlika	+ 2.601	+ 588	+ 3.176	- 113	- 535	+ 73

Kakor kažejo številke, se sorazmerno najbolj dviga izposojanje knjig v slovenskem jeziku. Zanimanje za posamezne vrste književnosti je dokaj različno. V glavnem še vedno velja isto merilo, kakor je bilo pođano v tiskanem poročilu prosvetnega odseka za leta 1926.—1931.

K temu naj dodamo samo še ta-le opazovanja, kakor smo jih s pregledom slovenskih knjig ugotovili za leto 1937:

332 zvezkov poezij je bilo izposojenih 203 krat, med temi sam Župančič 47 krat in Prešeren 30 krat. Od mlajših berejo Klopčiča. Mnogo poezij v vsem letu se torej ni izposodilo niti enkrat.

262 dramatskih del se je izposodilo 320 krat, med temi samo Iv. Cankar 84 krat in Shakespeare v Župančičevem prevodu 72 krat.

Mnogo bolj se čitajo pripovedna dela: 2.044 zvezki iz poglavja »družabni, ljudski in klasični romani in povesti« so se izposodili 7.666 krat. Največkrat so se izposodila dela teh-le slovenskih pisateljev: Ivan Cankar 394 krat, Josip Jurčič 349 krat, Ivan Tavčar 294 krat, Finžgar F. S. 225 krat, Miško Kranjec 221 krat, France Bevk 209 krat, Ivan Pregelj 160 krat, Janko Kersnik 143 krat, Vladimir Levstik 118 krat in Fran Milčinski 114 krat. Od slovanskih pisateljev v slovenskem prevodu je na prvem mestu Lev Tolstoj 352 krat, sledi mu Sienkiewicz 260 krat. Od drugih pisateljev sta prva Axel Nunthe in Jack London.

770 zvezkov iz poglavja »pustolovni, kriminalni in fantastični romani in povesti« se je izposodilo 4.200 krat.

Vojni spomini Mussolinijevega sina. V Italiji je nedavno izšla knjiga, v kateri popisuje Mussolinijev sin Bruno svoje spomine na abesinsko vojno. Delo je v marsičem zelo poučno. Bruno Mussolini poroča med drugim: »Nadejal sem se ogromnih eksplozij, kot se jih vidi v ameriških filmih, zato me sredjevrstni rezultati, ki sem jih dosegel niso zadovoljili. Male abesinske kolibe, napravljene iz vrbovih vej, nudijo pač malo zadoščenja onemu, ki jih bombardira. (Stran 28.). Večje zadoščenje so mi prinesle male zažigalne bombe, ki človeku s svojim učinkom nudijo vsaj dim in ogenj. Z veliko natančnostjo smo zanetili požar po vsem predelu, toda prebivalcev že ni bilo več mnogo. (Stran 39.). Nikdar še nisem videl velikega požara, zato sem vneto sledil avtomobilom ognjegascev. Morda

je kdo čul o tej vrzeli v moji izobrazbi. — 17. eskadrila je dobila povelje bombardirati predel Adi-Abbo in to izključno z zažigalnimi bombami. Sipali smo ogenj na pogozdene griče, polja, vasi. Vse to je bilo zelo kratkočasno. Komaj so se bombe dotaknile zemlje, se je ta razletela v bel dim, trava je začela goreti in gigantski plamen se je dvignil v višino. Pomislil sem na živali... Moj bog, kako so tekle... Tudi sam sem začel metati ročne granate. Bilo je zelo zabavno: velike hiše, obkrožene z drevesi ni bilo lahko zadeti. Kljub točnemu merjenju, sem jo šele v tretje zadel. Bolniki ki so bili v njej, so pribežali iz hiše in ko so videli, da jim gori streha, so zbežali kot norci. (Stran 77.). Štiri ali pet tisoč Abesincev je obkroženih po obroču plamenov našlo smrt v dimu. Dim se je dvigal v neverjet-

Izposojanje znanstvenih in poučnih knjig kaže naslednjo sliko: 145 del iz poglavja »sociologija, socialno vprašanje, socializem« se je izposodilo 209 krat, 182 knjig o politiki in narodnem gospodarstvu 257 krat, 324 knjig iz zemljepisja in zgodovine 294 krat, 242 knjig iz modroslovja in verstva 220 krat, 219 del iz jezikoslovja, kulture, umetnosti 168 krat. Znanstvene knjige se mnogo bolj čitajo v nemškem jeziku, ker v slovenščini primanjkuje aktualnih knjig.

V svetovni literaturi tako v pripovedni, kakor v politični in znanstveni vodijo Angleži, slede jim Nemci, Francozi in Skandinavci, uveljavljajo se pa tudi Čehi in Madjari.

Druga največja je knjižnica Delavske zbornice v Mariboru.

Promet v mariborski knjižnici je bil leta 1937. naslednji:

Mesec	Knjig skupaj	Znan.	Slov.	Srbohrv.	Nemških	Drugih
Januar	4.344	142	1.662	105	2.550	27
Februar	3.862	109	1.599	71	2.177	15
Marec	4.124	141	1.697	102	2.308	17
April	3.577	149	1.393	105	2.053	26
Maj	2.965	129	1.148	86	1.719	12
Junij	3.012	111	1.146	99	1.746	21
Julij	3.413	128	1.138	135	2.100	40
Avgust	3.358	133	1.131	158	2.031	38
September	3.151	130	1.124	103	1.901	23
Oktober	3.147	108	1.294	89	1.722	42
November	3.618	153	1.437	123	2.028	30
December	3.659	132	1.482	143	1.997	37
Skupaj	42.230	1.565	16.251	1.319	24.332	328
Leto 1936	42.590	1.935	16.032	1.509	24.687	362
Razlika	- 360	- 370	+ 219	- 190	- 355	- 34

Drugače veljajo za Maribor enake ugotovitve kakor za Ljubljano, samo da se izposodi manj znanstvenih knjig, ker je v Mariboru manj izobraženstva.

Mariborska knjižnica bo imela letos desetletnico svojega obstoja. (Poslovati je začela junija 1928. leta.) Od takrat se je močno razvila. Dočim je leta 1928. izposodila 6.083 in 1929. leta 15.591 knjig, jih je izposodila lani že 42.230 in pri tem tudi vedno bolj narašča izposojanje slovenskih napram nemškim knjigam.

Letos je začela poslovati tudi delavska knjižnica v Celju. Zelo dobra je delavska knjižnica v Kamniku, knjižnica »Vzajemnosti« v Guštanju, v Trbovljah itd. Vse delavske knjižničarje prosimo, da nam pošljejo poročila o svojih knjižnicah in jih bomo radi objavili v časopisu. Potem bomo zapisali tudi kritične misli o delavskem čitatelju.

no višino in plameni so rdeče obarvali večerno nebo. Človek bi dejal: pekel. (Stran 32.). — Pripominjamo, da je bila knjiga Mussolinijevega sina priporočena vsem šolam v Italiji.

Karel Čapek je napisal nov roman. Čapek, ki je znan našim ljudem posebno v mestih po drami »Bela bolezen«, ki jo je lani z velikim uspehom uprizorilo mariborsko gledališče, letos pa tudi ljubljansko, je pravkar izdal roman »Prva partija«. Središče romana je življenje rudarjev. V Pragi uprizoré tudi njegovo najnovejšo dramo »Matka«. — V slovenskem prevodu so nedavno izšli njegovi »Pogovori z Masarykom«, ki si jih izposodite v knjižnici, če jih ne morete kupiti!

—///—

Kako je krokar postal pevec

(Bolgarska pripovedka)

Ko se je izvalil krokar, je takoj začeval:

»Piu, piu — črva hočem, črva...«

Njegova mati, stara vrana, je brž zletela z gnezda in kmalu prinesla črva. Tako je delala ves dan. Čez nekaj tednov se je krokar že toliko okrepil in zrastel, da je že lahko letal. Mati se ni mogla nagledati svojega otroka, češ, takega mladca pa ni na svetu. Zato mora postati profesor.

Ali krokar ni hotel postati profesor. Ko je poslušal petje ptic, mu je posebno ugajal slavčkov glas. In sklenil je, da bo postal pevec.

Vprašal je mater:

»Kaj pa imajo slavčki v svojem grlu, da pojó tako lepo?«

»Dar«, je odgovorila mati. »Talent.«

»Kaj ga jaz nimam«, je vprašal nekako užaljeno krokar.

»Saj ti vendar ne boš pevec«, se je začudila mati. »Tega ti tudi ni treba. Ti boš vendar nekaj več. Profesor boš!«

»Ne, mati, pevec hočem biti«, je rekel krokar.

»Ne govoriči neumnosti«, se je razjezila mati, »če ne, jo dobiš po glavi!«

Od takrat krokar ni več govoril o tej zadevi. Ali vidno je hujšal.

»Kaj ti je?« je v skrbeh vprašala nekoč mati.

»Pevec hočem biti«, je odgovoril krokar.

»Dobro«, je rekla. »Ker že tako hočeš, naj bo. Samo glej, da se pozneje ne pokesaš, da nisi postal profesor!«

»Ne bom se, mati«, je zatrdil sin krokar.

»Ali sinko, kako boš sploh pevec, ko nimaš glasu za to?« je vprašala mati zaskrbljeno. »Sicer pa stopim k sovi. Ona je pametna in mi bo dala dober nasvet.«

Šla je vrana k sovi in jo prosila, naj ji svetuje, kaj storiti, da bi njen sin postal pevec, akoravno nima za petje ne daru ne glasu.

Pa je rekla sova:

»Kjer ni daru, pomaga reklama. Če tvoj sin ne zna peti in nima zato glasu, poišči glasnike, ki bodo nepravilno trdili in oznanjevali, da ni boljšega pevca, kakor je tvoj sin, krokar. Kavke in srake naj na primer leté po vsem gozdu in razkričijo to resnico, jaz bom pa to napisal v našem časopisu »Gozdnem Obzorniku.«

In tako se je zgodilo.

Čez nekoliko dni je ves gozd grmel od krakanja kavk in rezgetanja srak, češ, ni boljšega pevca kakor je krokar, ki bo kmalu priredil koncert v korist gozdnih siromakov.

Tako je prišel dan koncerta.

Krokar se je pojavil pred mnogoštevilno publiko. Vse ptice in vse zveri so utihnile, samo da čim bolje slišijo petje.

Krokar je »zapel«: »Kraa ... kraa ...! Kra ... kra ... kraaa!«

Vsi poslušalci so mislili in verjeli, da je to zelo lepo petje, na umetniški višini, ker je pač tudi tako pisal »Gozdni Obzornik«. Samo slavčki so od sramu skrili svoje glave pod peruti, da bi ne slišali; ali kdo se zmeni za nje! Kuščarji in podlasice so bile zadovoljni. Spletle so venec iz gozdnih rož in ga izročile veverici, da ga izroči slavnemu pevcu. Veverica je splezala na drevo in vrgla krokarju-pevcu venec okrog vratu. Tako počaščen je krokar »pel«:

»Kra ... kra ... kraaa ...!, kraa, kraa, kra, kraaa!«

In tako »poje« še dandanes.

Dr. Živko Topalović, Srednji redovi i kapitalisti. To je nova poljudna knjižica izpod peresa s. Topalovića, ki nam podaja na 20 straneh toliko zanimivega gradiva, kakor ga pri učenjskih knjigah težko najdeš na 200 straneh. To knjižico priporočamo, da si jo nabavi vsakdo (saj stane samo 3 din), ki razume srbsko. Pisatelj nam tu odgrinja problem, ki je danes poleg kmečkega za socialiste najvažnejši — vprašanje takozvanega srednjega stanu (obrtniki, trgovci in nameščenci). Razloži nam njihov pomen v gospodarstvu, razvoj obrtništva v Jugoslaviji za časa krize, zanimivo gibanje trgovine, položaj nameščencev, a po drugi strani, kako gre kapitalu. V obširnejši knjigi »Hod kapitalističke privrede« (stane 4 din) nam pa slika še spopolnjuje, ko nam orisuje razvojne smeri vsega gospodarstva tekom zadnje krize, vprašanje produkcije blaga in porabe in sploh načine kapitalističnega gospodarjenja in njihov vpliv tako na kmeta, kakor na delavca in srednji stan. — Obe knjižici se naročata pri: »Oslobodjenje«, Beograd, Knežine Zorke 19. — Ista založba nam je poslala v oceno: Leon Blum, Da budeš socialist (stane 3 din). O tej knjigi bomo še obširneje govorili. S.

Izmed 37 držav, ki so odgovorile Društvu narodov na vprašanja o svojih političnih in socialnopravnih zakonih je: 10 držav izenačilo državljanstvo žene z možem; v 24 državah sme žena razpolagati svobodno s svojim imetjem in zaslužkom.

Neokrnjeno aktivno in pasivno volilno pravico imajo žene v 24 državah. Okrnjeno volilno pravico je dalo ženam 29 držav. Zakonito varuštvo svojih otrok je ženam dovolilo 7 držav. Popolno pravico do dela v vseh poklicih imajo žene 14 držav.

V **Bolgariji** je uvedena odločba, po kateri bo odslej le 1 član družine državni uradnik. Šestčlanska rodbina bo lahko imela po dva državna uradnika, a več kot šestčlanska družina pa tri uradnike. S to določbo je prizadetih preko 6000 uradnikov.

Na **vzhodni obali Sumatre** živi pleme Menakahoja, pri katerem je še danes v veljavi matriarhat. Glava družine in socialnega življenja sploh je žena. Mož je skoroda tujec v družini, otroci so last matere. Mož sicer lahko upravlja družinsko imetje, toda sam ne sme odločati v nobeni važnejši zadevi. Žene uživajo v tej deželi veliko spoštovanje.

V **socialistični Švedski** je lani na 1000 rojstev umrlo le 3,8 ljudi. Švedska, ki ima 6.250.000 ljudi ima 700 moderno urejenih bolnic z 90.000 posteljami. Samo glavno mesto Stockholm je izdalo v preteklem letu 246 milijonov dinarjev v zdravstvene svrhe in 252 milijonov dinarjev za otroške ustanove in za sirote.

IZ VZAJEMNOSTI

Ptujska »Vzajemnost« je letošnjo sezono močno poživila svojo delavnost. Na prvem mestu so *predavanja*. Poleg raznih predavanj s. dr. Reismana iz področja socialne

zakonodaje, o Masaryku i. t. d. so se vršila še sledeča predavanja: Dr. Travner: »Zgodovina smrtne kazni«, »Čarovnice in čarovniški procesi« in »Narod in država« ter Janko Šegula: »Kolektivne pogodbe«. Oživilen je *pevski zbor*, ki vadi že od srede januarja t. l. marljivo pod vodstvom pevovodje g. Kačola. *Dramska sekcija* je pa tudi postavila na oder dve dobri deli, t. j. E. Kristan: »Zvestoba« in Jože Kranjc: »Detektiv Megla«. Pevske vaje se vrše ob petkih zvečer. — O predavanjih se mora reči na splošno to, da so dobro uspele in privabljajo vedno več poslušalcev. Ss. dr. Reisman in Šegula predavata o temah, ki jih obvladata neoporečno. Isto velja za dr. Vl. Travnerja, kar se tiče »Zgodovine kazni« in čarovništva. O tem, kako je bilo postavljeno vprašanje naroda in države, si pa nismo enodušni. Predavanja se pa za enkrat vrše iz umljivih razlogov brez diskusije. — Kar se tiče igralcev, je treba povedati, da smo vsi z režiserjem vred ne samo diletantje, temveč sploh in večinoma popolni začetniki. Zato niso bili podani obe navedeni igri igralsko ravno zadovoljivo. To bomo pa popravili v najkrajšem času, saj smo osnovali zato dramatično šolo, ki jo bo vodil poklicni režiser g. Jože Borko. Ta šola traja dva meseca, t. j. cel februar in marec. Interesenti se lahko prijavijo vsak četrtek in nedeljo zvečer v društvenih prostorih. — Za bodoče imamo na programu redna predavanja ob sredah. V nedeljo, dne 6. marca popoldne bo pa prosvetni nastop dram. šole in pevskega odseka.